Tato kniha vychází za přispění
Ministerstva kultury České republiky
a Nadace Český literární fond

477.025 / 803
KNIHOVNA UP Olomouc
Značka: V 0.000 55990
Čárový kód: 3139047682

© Ladislav Horáček – Paseka, 1997
Compilation, translation & preface © Alena Morávková, 1997

ISBN 80-7185-150-7

ÚVODEM

Po Dialozích a Poetické funkci vychází v posledních letech už třetí kniha spojená se jménem Romana Jakobsona. Pomáhá splatit dluh Prahy vůči tomuto významnému vědci. Výbor z Jakobsonovy korespondence pomáhá doplnit Jakobsonův portrét. Osmdesát dopisů, korespondenčních lístků a telegramů, publikovaných u nás poprvé, spadá převážně do období Jakobsonova pobytu v naší republice, to znamená do období 1920 až 1939. Jakobsonovi se jako jednomu z mála ruských emigrantů podařilo překlenout izolaci a aktivně se podílet na vědeckém a literárním životě naší země, zejména dvou význačných vědeckých a kulturních center – Prahy a Brna. Brzy po svém příjezdu do Prahy v roce 1920 navázal kontakt s progresivními vědeckými i uměleckými proudy. Korespondence dokládá jeho styky se členy Devětsilu, V. Nezvalem, J. Seifertem, K. Teigem a dalšími; s některými z nich ho spojovalo osobní přátelství. Čím si vlastně získal jejich sympatie? Od počátku aktivním vztahem ke svému „druhému domovu". Naučil se česky (prý za tři neděle už dovedl plynně konverzovat) a zajímal se o českou literaturu, kulturu. Obhajoval poetiku Devětsilu, zkoumal vývoj českého verše, českých literárních památek a při tomto výzkumu projevoval nevšední vědecký talent. Získal si respekt i sympatie, ale zároveň se setkal s nevraživostí a českou malostí, která v historii naší země vždycky pomáhala srážet k zemi domácí i cizí giganty. Na Karlově univerzitě se pro Jakobsona nenašlo místo. Zato ho pohostinně přijalo Brno, kde od roku 1930 působil na Masarykově univerzitě nejprve jako smluvní, později řádný profesor. V letech 1937 až 1939 stál v čele katedry slovanské filologie. V roce 1939 musel toto

místo opustit a odjel do „druhé emigrace“, do Dánska a Švédska a později do USA.

Z Brna pravidelně dojížděl do Prahy, především na schůze Pražského lingvistického kroužku, který pomáhal v roce 1926 založit, a stal se jeho místopředsedou. Inicioval přednášky zahraničních vědců, přicházel s novými tématy, návrhy. Neopustil ani umělecký svět: stal se konzultantem J. Hory, který přeložil Puškinova Evžena Oněgina, a O. Fischera, překladatele Puškinova Borise Godunova. Jakobson společně s A. L. Bémem prosadil a redigoval pro nakladatelství Melantrich čtyřsvazkový výbor z Puškinova díla u příležitosti 100. výročí básníkova úmrtí – výbor vyšel roku 1937.

První oddíl knihy je zaměřen především na Jakobsonovy styky s uměleckým světem, se světem literatury, druhý podává svědectví o kontaktech s vědeckými kruhy. Korespondence s vynikajícím ruským filologem tragického osudu N. N. Durnovem z let 1924 až 1928 nastiňuje svízelnou situaci emigrantů s jejich existenčními problémy a současně vypovídá o atmosféře, jaká vládla v sovětské vědě ve 20. letech. (Do tohoto oddílu by patřila i korespondence R. Jakobsona s B. Havránkem, která však tvoří samostatný soubor a její vydání připravuje M. Havránková.) Třetí oddíl zahrnuje stati, které svědčí o aktivní roli R. Jakobsona v českém prostředí, dále úryvek ze stati znalce R. Jakobsona T. G. Winnera o vztahu R. Jakobsona k českému avantgardnímu umění, stať petrohradského bohemisty O. Maleviče o Jakobsonově působení v Československu, stať Arne Nováka věnovanou R. Jakobsonovi, vzpomínky pamětníků a doklady o Jakobsonově „brněnském období“ (1930 až 1939).

Korespondence nám přibližuje ovzduší české bohémy ve 20. a 30. letech, kdy se básníci scházeli v proslulých pražských kavárnách a bouřlivě diskutovali o životě i umění. Osobnímu jednání dávali přednost před dlouhými dopisy a korespondovali mezi sebou především prostřednictvím stručných vzkazů na pohlednicích a korespondenčních lístcích. R. Jakobson se společenského života horlivě účastnil. Nejen literáti, ale i vědci, např. členové Pražského lingvistického kroužku, mívali ve zvyku pokračovat v diskusích po přednáškách ve známých pražských restauracích a kavárnách, kde se mnohý vědecký problém vyřešil lépe než v přednáškovém sále.

Říkává se, že práce v archivech je nezáživná a monotónní. Nesouhlasím. Málokde jsem se setkala s takovým kolegiálním porozuměním a ochotou i profesionálním zápalem. A radost z každého objeveného dopisu připomínala radost archeologa z nového cenného nálezu...

ALENA MORÁVKOVÁ

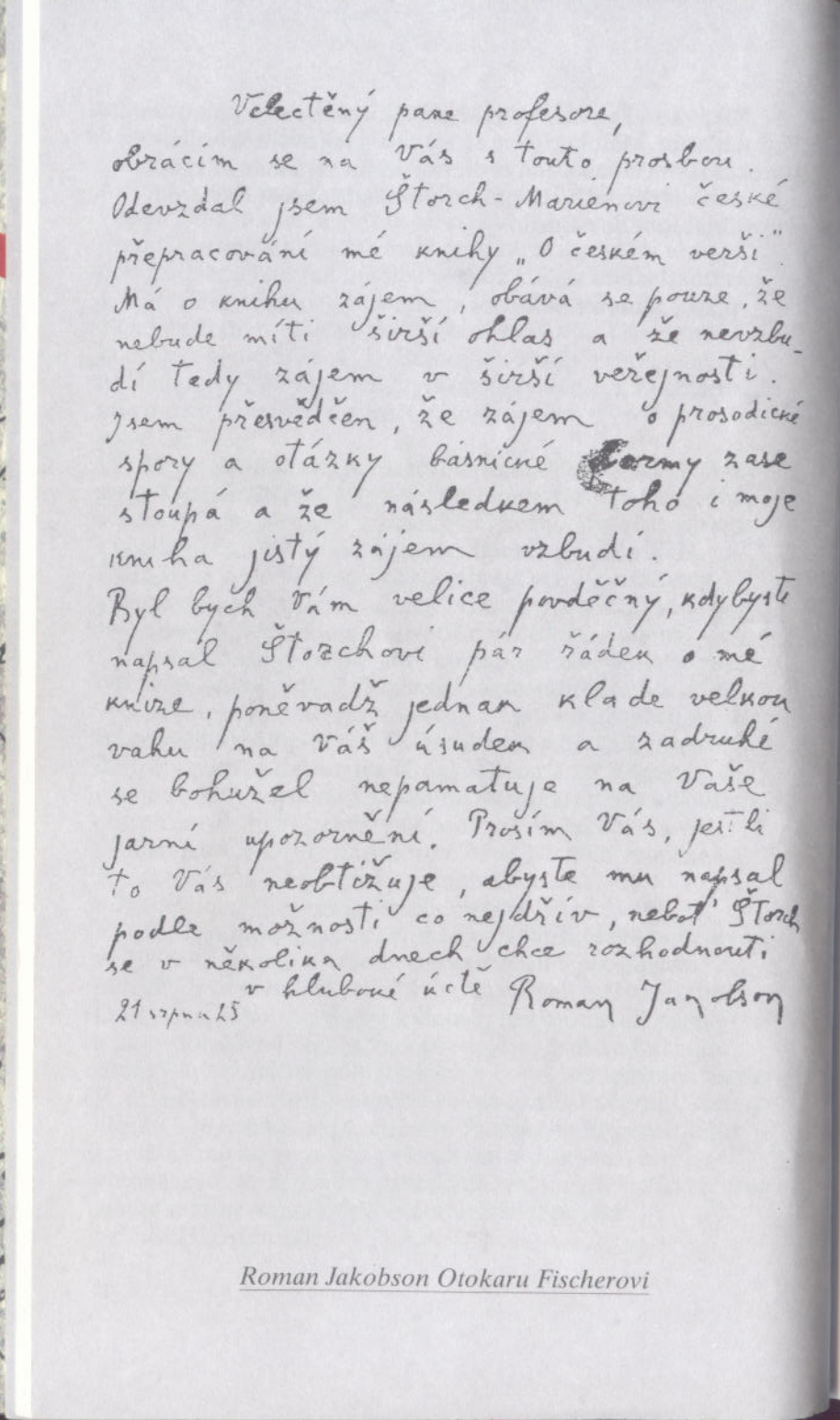

Velectěný pane profesore,
obrácím se na Vás s touto prosbou.
Odevzdal jsem Štorch-Marienovi české
přepracování mé knihy „O českém verši."
Má o knihu zájem, obává se pouze, že
nebude míti širší ohlas a že nevzbu-
dí tedy zájem v širší veřejnosti.
Jsem přesvědčen, že zájem o prosodické
spory a otázky básnické formy zase
stoupá a že následkem toho i moje
kniha jistý zájem vzbudí.
Byl bych Vám velice povděčný, kdybyste
napsal Štorchovi pár řádek o mé
knize, poněvadž jednak klade velkou
vahu na Váš úsudek a zadruhé
se bohužel nepamatuje na Vaše
jarní upozornění. Prosím Vás, jestli
to Vás neobtěžuje, abyste mu napsal
podle možnosti co nejdřív, neboť Štorch
se v několika dnech chce rozhodnouti.
V hluboké úctě Roman Jakobson
21 srpna 25

Roman Jakobson Otokaru Fischerovi

PRVNÍ ODDÍL

■ Dopisy Romana Jakobsona

Roman Jakobson Otokaru Fischerovi[1]

Velectěný pane profesore,
obrácím se na Vás s touto prosbou. Odevzdal jsem Štorch-Marienovi[2] české přepracování mé knihy „O českém verši". Má o knihu zájem, obává se pouze, že nebude míti širší ohlas a že nevzbudí tedy zájem v širší veřejnosti. Jsem přesvědčen, že zájem o prosodické spory a otázky básnické formy zase stoupá a že následkem toho i moje kniha jistý zájem vzbudí.
Byl bych Vám velice povděčný, kdybyste napsal Štorchovi pár řádek o mé knize, poněvadž jednak klade velkou vahu na Váš úsudek a zadruhé se bohužel nepamatuje na Vaše jarní upozornění. Prosím Vás, jestli to Vás neobtěžuje, abyste mu napsal podle možnosti co nejdřív, neboť Štorch se v několika dnech chce rozhodnouti.

V hluboké úctě
Roman Jakobson
21. srpna 25

Vážený a milý pane profesore,
srdečně Vám děkuji za Rýmy[3]. Je to půvabná kniha – stylem ostrá a zábavná. Až budu jednou zhuštěně psát o zdejších věcech, ukradnu Vám motto: „Čas – dramatik as posud neuspěl atd."

Věřte, že rád vzpomínám na naše společné cestování. Ten rozhovor byl pro mě neobyčejně zajímavý. A rád bych se s Vámi zase brzo setkal. Škoda, že jste nebyl na přednáškách Beckingově[4] a Bémově[5], obě by Vás jistě zajímaly. Zvlášť Beckingova byla skvělá. Nebojím se říci: epochální.
Co jste řekl Šaldovu[6] článku?
Ruku líbám milostivé paní. Šťastný a veselý atd.
Váš Roman Jakobson
16. XII. 32

Vážený pane profesore,
srdečně Vám blahopřeji k Vašim padesátinám a k zvolení děkanem[7]. Přeji Vám mnoho zdaru, mnoho prací bohemistických, mnoho básní a překladů. Je to vlastně čtenářovo přání egoistické. A chce se mi Vám při této slavnostní příležitosti říci anebo spíš dodati k našim posledním rozmluvám že nás vývoj vědecký a snad i některé udalosti mimovědecké v poslední době těsně zblížily a jsem pevně přesvědčen, že toto zblížení bude pokračovati a zůstane trvalé. Mám z toho radost.
Ruku líbám milostivé paní
v přátelské úctě
Roman Jakobson
19. V. 33

Pohlednice

9. srpna 1933

Srdečný pozdrav z tatranské schůzky, kde jsme také vzpomínali na Vás. Panu prof. Mathesiovi[8] se daří dobře. Mluvil jsem s A. Novákem[9], snažil se něco pro Sp.[10] vymysliti, ale nic se bohužel nedá dělat. Srdečně zdravím
Váš R. Jakobson
Poručení mil. paní, Mathesius
R. Mathesiusová

Milý pane profesore,
mám spěšnou práci a proto jsem vepsal (nebudete mi to zazlívat) své návrhy oprav tužkou přímo do rukopisu. Budu Vám vděčný za zprávu, co Godunov a ostatní hry a co Mácha.
Rukulíbám milostivé paní a přeju Vám hutné prazdniny. Kdy a kde se sejdeme, abychom v klidu pohovořili o aktuálních věcech politických, literárních, vědeckých a akademických, což není totéž.
Váš R. Jakobson
22. VII. 36 (?)
v Brně

Pohlednice, bez data, poštovní razítko Brno, 26. 7. 1936

Milý pane profesore,
s hrůzou konstatuji, že jste mi dal letní adresu, kdežto já jsem Vám poslal Váš překlad do Prahy (Dejv.). Doufám aspoň, že to za Vámi pošlou. Memento à Mácha Puškin.
Ruku líbám milostivé paní.
Upřímně Váš R. Jakobson

Vážený příteli,
Před chvílí přišel Váš dopis. Odpovídám.
1) Boris Godunov[11] je sice skvělý, ale vyžadoval by si veliké a nákladné přípravy (Moskevští[12] pracovali na něm léta a pro české herce a publikum by byl ještě obtížnější; věc si nutně vyžaduje exotického historismu a rozmanitosti dekorací) a zadruhé víte, jak se tu těžce lámou všelijaké pověry a pro zdejší obecenstvo je Godunov především operou. Myslím, že by nejvhodnější byl večer malých dramat: Kam. host, Skoupý rytíř a Mor[13]. To nevadí, že má angl. vzor. V Moskvě se efektně hrál a hraje a je velmi scénický.
2) Ohledně doplňování a revise Vašich dalších překladů nemějte starosti, udělám to. Posílejte mi všecko do Brna. Budu mimo Brno nanejvýš od 20^{ého} srpna do 10^{ého} září.
3) Ohledně Máchy[14] píši Vám na vlastní pěst (rediguje sborník Mukařovský[15] a ten je v Písku, ul. Jiřího z Poděbrad 5) – stačí stručná, zhuštěná „Fragestellung" a stačí, odevzdáte-li čl. 1. září.
Přeji Vám klid a zotavení, ostatně jsem z návalu neodročitelné práce také chvílemi blízký k nervovému šoku.
Budete-li koncem září – začátkem října v Praze, rád bych Vás vyhledal. Čteme dychtivě o Španělsku.
Váš R. Jakobson
27. VII. 1936

Pohlednice, bez data, poštovní razítko 7. 9. 1936

Milý příteli,
četl jsem Vaše nové překlady, jsou krásné, během podzimu je projdu. Svazek dramat vyjde v lednu. Myslím, že Vaše vzácná intuice Vás ani tentokrát nezklamala: je velmi pravděpodobné, že jsou Scény[16] překladem; však není nalezen, a že by to bylo z němčiny? Puškin tak málo četl německy. Ale jedno vysvítá z nových studií: většina Puškinových sujetů je přejata, i Zlatý kohoutek je z Irvinga! Je svrchovaně zajímavé, že tentýž Puškin vymýšlí sujety pro jiné, zejména pro Gogola.
Srdečně pozdravuji,
Váš R. Jakobson
Jakobsonová, J. Mukařovský

Vážený příteli,
velice lituji, že se nám nepodařilo za mého posledního pobytu v Praze spolu pohovořit. Dozvěděl jsem se v poslední chvíli, že musím být ráno v Brně, odjel jsem v 6 hodin a nemohl jsem Vás tedy zavolat. Teď přijedu do Prahy teprv začátkem prosince.
Zarmoutilo mě, že se necítíte zcela zdráv, ale doufám, že už se Vám vede zase dobře.
V. Mathesius velice chtěl s Vámi mluvit. Setkali jste se již?
První svazek Puškina bude v těchto dnech venku. Na řadě jsou dramata. Pošlu Vám v nejbližších dnech s poznámkami ta z nich, která jste ještě ode mne nedostal. Opravený Vámi text Skoupého rytíře mám. Nemám však Kamenného hosta a Mozarta a Salieriho. Pošlete mi laskavě oba tyto překlady, abychom už je mohli zařadit.
Jaké ilustrace pro tento svazek by Vám byly milejší? Nemyslíte, že by nejvhodnější byla kresba Puškinova ke Kamennému hostu a fotografie nějaké ze starších výprav třeba Borise Godunova v Národním divadle? Jistě by v archivu pro Vás něco našli.
Až přijedu do Prahy, určitě Vás vyhledám.
Ruku líbám milostivé paní,
upřímně Váš
R. Jakobson
15. listopadu 36

Vážený příteli,
přeji Vám do Nového roku mnoho zdraví, krásných myšlenek, prací a úspěchů.
Měl jste nějaké námitky proti mým návrhům korektur v Godunovovi? Jistě to je těžký úkol transponovat celá názvosloví a fraseologii tohoto tak ruského historického díla. Bude snad možno ještě nějaké drobnosti retušovat. Tak ve scéně u fontány jsem dal tuším „ušlechtilý rytíř" – snad by bylo vhodnější „urozený". Radil jsem se dodatečně s Havránkem[17] a Trávníčkem[18] a ti doporučují proti mé opravě Kyril nikoli Cyril, ve scéně Pimenově. „Hosudar" se i jim zdá příliš umělé, ale neschvalují oslovení „panovníku", spíše „mocnáři", „mocný vládce". Dokončuji poznámky k překladu scény z Fausta. V těchto dnech Vám je pošlu.
Prosím Vás o několik vět resumé Vaší přednášky v Kroužku o symbolu matek[19]. Ovšem mohli bychom to udělat na základě Vaší studie, ale vlastně resumé je vždy výstižnější. Budu Vám vděčný, pošlete-li obratem. Potřebujeme to pro číslo Slova a Slovesnosti, které se již tiskne.
Ruku líbám milostivé paní.
Upřímně
Váš R. Jakobson
23. prosince 36

Korespondenční lístek, bez data, poštovní razítko Brno, 19. 1. 1937

Vážený příteli,
posílám Vám svou korekturu – začátek Godunova. Bém mě upozornil na několik detailů, upravil jsem je a prosím Vás o laskavé schválení. Korekturu laskavě pošlete do tiskárny.
Ruku líbám milostivé paní.
Upřímně Váš
R. Jakobson
18. I.

Korespondenční lístek, poštovní razítko Brno, 21. 1. 1937

Vážený příteli,
zároveň posílám celý zbytek korektur (všechna dramata). Opravil jsem hlavně pár drobných metrických lapsusů a ne-

přesností tekstových, které mi v rukopisu ušly. Po přečtení korektur tleskal jsem, jako kdysi Puškin po skončení Godunova a křičel: Ajda, Fišer, mološděc! Melantrich začal lámat, než dostal od Vás mou první korekturu, ale doufám, že teď už tiskárna má mé opravy a všecko je v pořádku. V druhé korektuře se objevilo věnování, které jsem původně chtěl dát jen do poznámek, neboť bylo vlastně Puškinovi takřka vnuceno. Posílám Vám jeho *přesnější* překlad a mimoto několik drobných oprav v druhé korektuře: jde vesměs o vystižení několika rus. historických pojmů: dumnyje bojare, sobor, poslušanje. Pošlete to všecko laskavě do tiskárny. Vaši transkripci Otrepěv schvaluji, rovněž Havránek, jehož jsem se ptal. Jméno angl. spisovatele zní *Shenston*. Tento autor existoval, jenže nepsal takovou hru.
Ruku líbám milostivé paní
Váš R. Jakobson
21. I.

P. S. Váš návrh, aby do svazku byla dána ilustrace z Borise, jak se u Vás hraje[20], se mi velmi líbí.

Roman Jakobson Alfrédu Ljudvigoviči Bémovi[21]

Vážený Alfréde Ljudvigoviči,
Vaši stať přeložím a v nejbližších dnech odevzdám; o termínu jste se domluvil s A. N.[22] – pár poznámek, které vznikly při četbě:
1) je charakteristické, že Mácha[23] píše ruská jména německy
2) soudím, že jeho vztah k rus. režimu byl jednoznačně nepřátelský; i jeho slova o ódách na Mikuláše jsem chápal jako odsouzení autora ód – ne nadarmo jsou zašifrovaná.
3) bylo by zajímavé připomenout i jeho dopis o střetu Čelakovského[24] s oficiálním Ruskem.
4) Důvody, proč se Mácha odvracel od Ruska, můžeme vysvětlit i v kontextu českého lit. vývoje – patos Máchy – odmítání Čelakovského: „ten jede v ruských saních". Příznačné jsou Máchovy pamflety na Čelakovského, „medvěd" v pamfletu – není to narážka na ruského medvěda? Srovnejte analogické, zřetelnější motivy v pamfletu mladého Erbena[25] na stejné téma.
5) Mácha vyzdvihuje nejen Dělviga[26] a Puškina, ale i Dalja[27].
6) Myslím, že vzdálenost Puškina Máchovi není náhodná. Oba jsou si příliš vzdáleni, oba stojí skoro na protilehlých pólech.

7) O Tělepněvové psal v 5. a 6. sv. Puškin a současníci – mně se zdá, že Francev[28].
8) V Jaroslavně a v některých jiných Máchových básních Čyževskij[29] spatřuje rosekruciánskou symboliku.
Fučík[30] mi psal, že Hora[31] souhlasil a je ochoten přeložit E. O.! Přemýšlel jsem o Vašem tématu Básník-čtenář. Majakovskij[32], jestliže nepolemizoval se současníky, odpovídal společně s nimi evangeliu, Puškinovi (Čukovskij[33] jednou řekl, že M. si vyřizuje osobní účty s Puškinem) a zejména Blokovi[34]. 150 000 000 je odpověď na Dvanáct.
Ruku líbám Vaší paní
Váš R. Jakobson

Roman Jakobson Jakubu Demlovi[35]

Důstojný pane,
z Vašich knih a Vašich věnování měl jsem radost. Přišly právě v ten den, kdy jsem si do poznámek o Zapomenutém světle napsal, že je to vedle Tkadlečka a díla Boženy Němcové nejtragičtější česká kniha. Článek o této knize se jmenuje Vyrušovaný kontemplator. Brzo jej dokončím, dám do Listů Melantr. a pošlu Vám.
Rád bych se s Vámi sešel v Brně (přijďte, až tu budete, na vodku), v Praze anebo snad v Tasově.
V hluboké úctě
Roman Jakobson
25. IV. 35
Brno, Wawrova 67

Mistře,
lituji, že jsme se ještě nesetkali. Doufám, že se to stane. Můj článek o Zapom(enutém) sv(ětle) vyjde na podzim ve sborníku mých a Mukařovského statí o poesii.
Náš časopis „Slovo a Slovesnost", věnovaný problémům jazykové kultury, básnické formy atd., míní uveřejnit v příštím čísle řadu příspěvků (třeba jen stručných poznámek) vůdčích českých básníků a jejich poměru k Máchovi: jaký význam měl a má pro jejich tvorbu a dle jejich mínění pro básnický dnešek vůbec. Bude nám velikou ctí a mně osobně opravdovou radostí, přispějete-li i Vy k tomuto Máchovskému číslu. Jistě máte, co říci

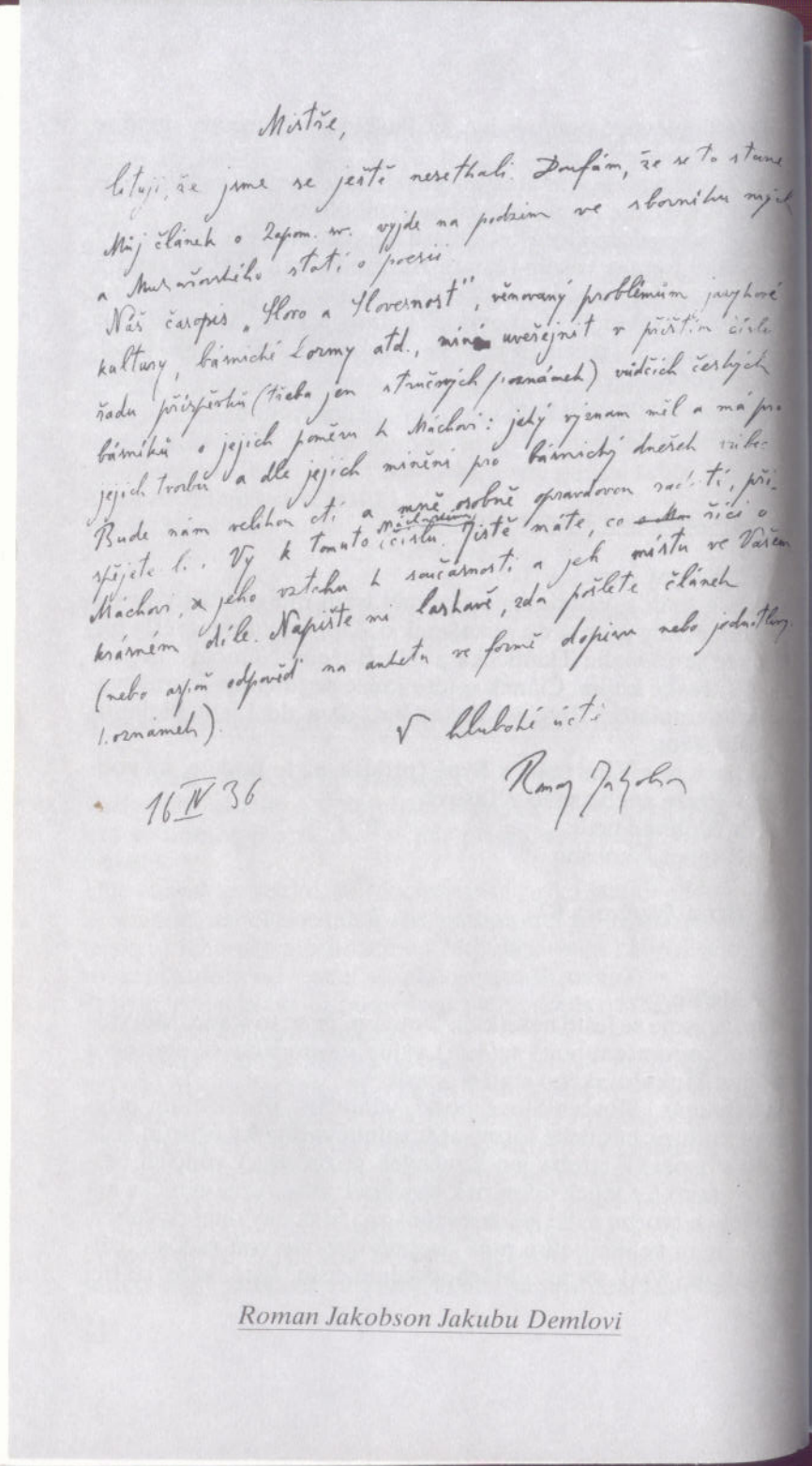

Mistře,

lituji, že jsme se ještě nesetkali. Doufám, že se to stane.
Můj článek o Zapom. sv. vyjde na podzim ve sborníku mých
a Mukařovského statí o poesii.
Náš časopis „Slovo a Slovesnost", věnovaný problémům jazykové
kultury, básnické formy atd., míní uveřejnit v příštím čísle
řadu příspěvků (třeba jen stručných poznámek) vůdčích českých
básníků o jejich poměru k Máchovi: jaký význam měl a má pro
jejich tvorbu a dle jejich mínění pro básnický dnešek vůbec.
Bude nám velikou ctí a mně osobně opravdovou radostí, při-
spějete-li. Vy k tomuto Máchovskému číslu. Jistě máte, co říci o
Máchovi, a jeho vztahu k současnosti a jeho místu ve Vašem
krásném díle. Napište mi laskavě, zda pošlete článek
(nebo aspoň odpověď na anketu ve formě dopisu nebo jednotlivých
poznámek).

V hluboké úctě

Roman Jakobson

16 IV 36

Roman Jakobson Jakubu Demlovi

o Máchovi, jeho vztahu k současnosti a jeho místu ve Vašem krásném díle. Napište mi laskavě, zda pošlete článek (nebo aspoň odpověď na anketu ve formě dopisu nebo jednotlivých poznámek).

V hluboké úctě
16. IV. 36
Roman Jakobson

Roman Jakobson Jaroslavu Durychovi[36]

Velevážený pane,
děkuji Vám srdečně za Váš laskavý dopis. Váš úsudek o mé knize byl mi velikým zadostiučiněním, povzbuzujícím k další práci v oboru verše. Zaprvé považuji Vás za jednoho z nejdokonalejších českých básníků a cenitelů básnictví a zadruhé se vyskytli v oné diskusi, jež vyvolala má kniha, tak eklatantní příklady nepochopení základních problémů básnického jazyku, takové ubohé obhajoby neživotného systému Králova, že to přímo zaráželo. P. Scheinost mi sdělil že chystáte o mé studii pro Rozmach speciální stať. Čekám na ni s přirozeným zájmem.
Ptáte se na popis českých hlásek co do výšky a síly. Není bohužel v tomto oboru ještě téměř nic uděláno. Mohu Vás jen odkázati na Frintovu[37] „Novočeskou výslovnost" (Praha 1907), jediný takřka pokus o soustavnou fonetiku češtiny. Tuto knihu bych Vám případně rád půjčil.
Nezazlívejte mně, že Vám tak pozdě odpovídám, ale začátkem léta byl jsem mimo Československo a po návratu jsem byl přetížen nejrůznější prací.

Srdečně Vám oddaný
Roman Jakobson
18. srpna 26

Roman Jakobson Josefu Horovi[38]

Milý Horo,
byl jsem v Praze, ale Tys byl ještě na Slovensku a proto jsem vzal rukopis od Béma[39] a posílám jej dnes do nakl. Melantrich na Tvé jméno – pro definitivní úpravu. Opakuji, že mé opravy jsou pouhými návrhy, upozorněními pro Tebe, že se v daném místě překlad neshoduje s předlohou buď po stránce významové anebo

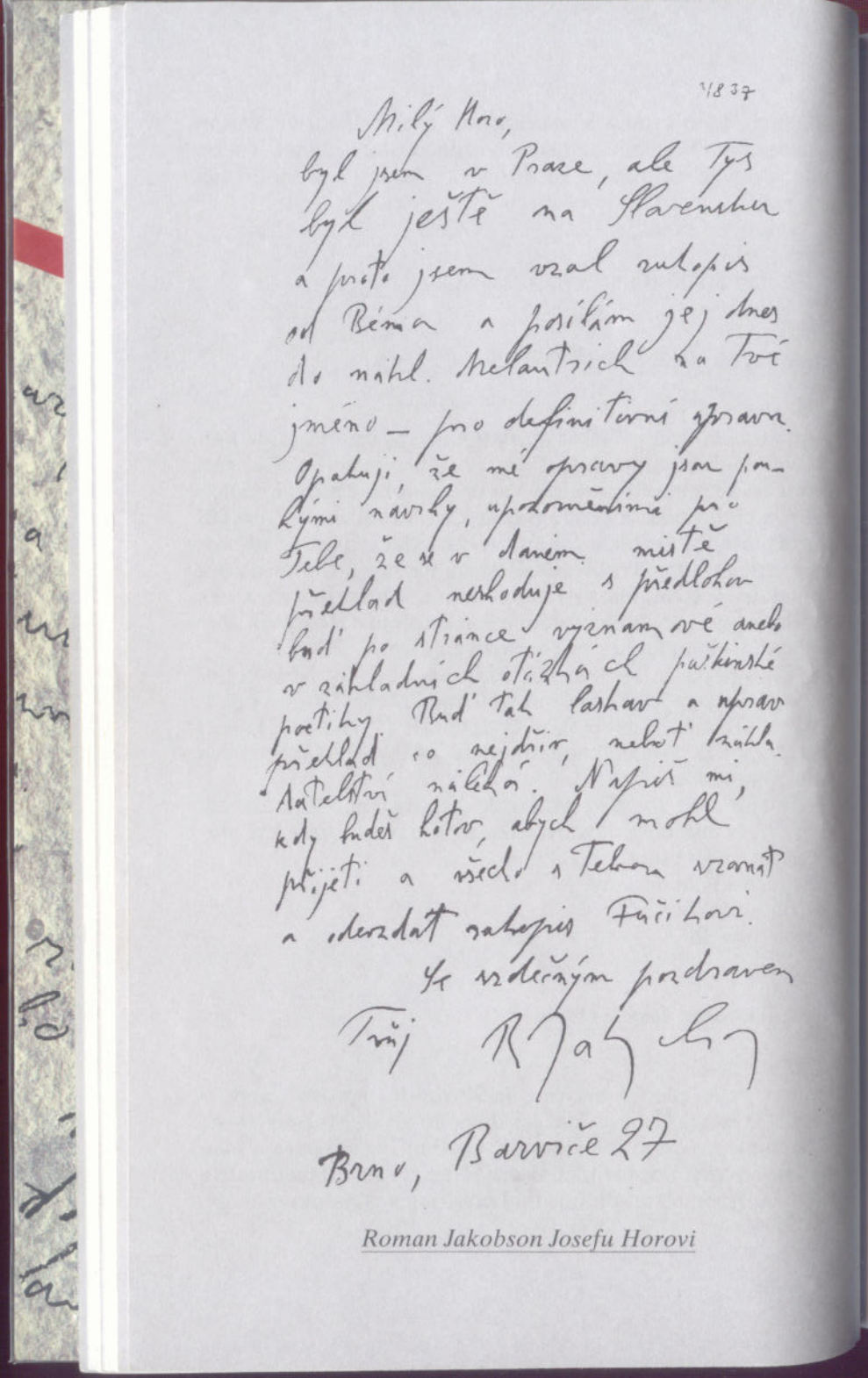

Roman Jakobson Josefu Horovi

v základních otázkách puškinské poetiky. Buď tak laskav a uprav překlad co nejdřív, neboť nakladatelství naléhá. Napiš mi, kdy budeš hotov, abych mohl přijeti a všecko s Tebou srovnat a odevzdat rukopis Fučíkovi[40].

Se srdečným pozdravem
Tvůj R. Jakobson
Brno, Barviče 27
2. 8. 37

Pohlednice, Třebíč, nedatováno, poštovní razítko nečitelné, 1937

Milý Horo,
tunaj pijeme, přijeď též,
R. Jakobson
Mnoho vzpomínek
B. Havránek[41]
Díky za Máchu! Arne Novák[42]
Nováková
Jarmila Urbánková[43]
S. Jakobsonová
V. Hostinská

Korespondenční lístek, poštovní razítko Praha, 24. 8. 1937

Milý Horo,
přijedu ve středu kolem 5 h. odp. a půjdu přímo k Tobě do redakce. Navrhuji, abychom pak spolu někam šli a dali to všecko do pořádku. Nezapomeň přinést ve středu do redakce svůj definit. tekst a můj exemplář. Co je s Cikány[44]? Těším se na shledanou
Tvůj Jakobson
Košíře 300
23. VIII.

Roman Jakobson Vladimiru Majakovskému[45]

Dnes Ti ve vládním listě sprostě vynadali. Nejmírnější výraz byl „čubčí syn“[46]. V levých kruzích Tvoje popularita roste. Prvního května ve zdejším velkém divadle se bude uvádět překlad Tvé Mystérie – to představení vyvolá obrovský rozruch[47]. Zdejší

nejlepší dramatik Dvořák[48] (dnes komunista) kdykoliv píše o nějaké hře v pražském levém deníku, vytrvale konstatuje, že je to ve srovnání s Tebou buržoazní paskvil. Nejlepší zdejší básník Neumann[49] překládá 150 miliónů. Bohužel mi někdo šlohnul poslední část, „sté výročí říj. revoluce". Pošli mi ji, můj milý, jinak knížka nemůže vyjít. Kromě toho ji chci vydat rusky. Honorář dostaneš. A proto mi ji co nejdřív pošli a vyřiď Buslajevovi[50], aby ji předal do lid. kom. zahr. věcí, odkud ji pošlou kurýrskou poštou do Prahy s. Levinovi. Kromě toho mi pošli snímky plakátů ROSTA[51]. Kolikrát už jsem Tě o ně prosil! Není hezké, že mi nenapíšeš ani slovo, víš přece, jak mě zajímá, co máš nového.
V nejbližších dnech v českém dělnickém centru v Brně bude večer z Tvé tvorby pro dělníky. Pošli i Ržanoje slovo[52]. Líbám Tě
Roman
8. II. 21

Roman Jakobson Vítězslavu Nezvalovi[53]
(bez data)

Milý Slavo,
chtěl jsem se u Tebe stavit ale měl jsem spoustu práce až do poslední chvíle. Teď jedu do Bulharska a moc se těším na shledanou v říjnu (budeš v Brně či v Praze??). V Literaturnoj gazetě 25. VII. je uveřejněna moskevská řeč Kolcova[54] o pařížském kongresu. Mezi jiným praví: „Čes. básník Nezval, okouzlený ‚zaumnými' potrhlostmi surrealistické školičky, se připojil k bohemní bandě Bretonově[55], která teď hraje spolu s trockisty a jinými nepřátely (?) země sovětů." (!) Přečetl jsi korekturu mého Erbena? Měl bych radost, kdybys na to navázal a zahrotil tyto myšlenky.
Přeji Ti mnoho básní a vína
Tvůj Roman

Milý Slaviku,
budu Ti ve čtvrtek telefonovat do Metra. Přijď v pátek na toho Mahlera, pak potahneme na flam. Připrav mně korekturu (nebo oklep) Tvé knihy, přečetl jsem dnes hroznou volovinu Píšovu[56] o Tvých nových básních a teď je mi úplně jasno, co a jak budu o Tobě psát. Budu v Praze snad do března, takže se budu moci zúčastnit schůze Devětsilu[57]. Aranžuj nějaké pijácké trio

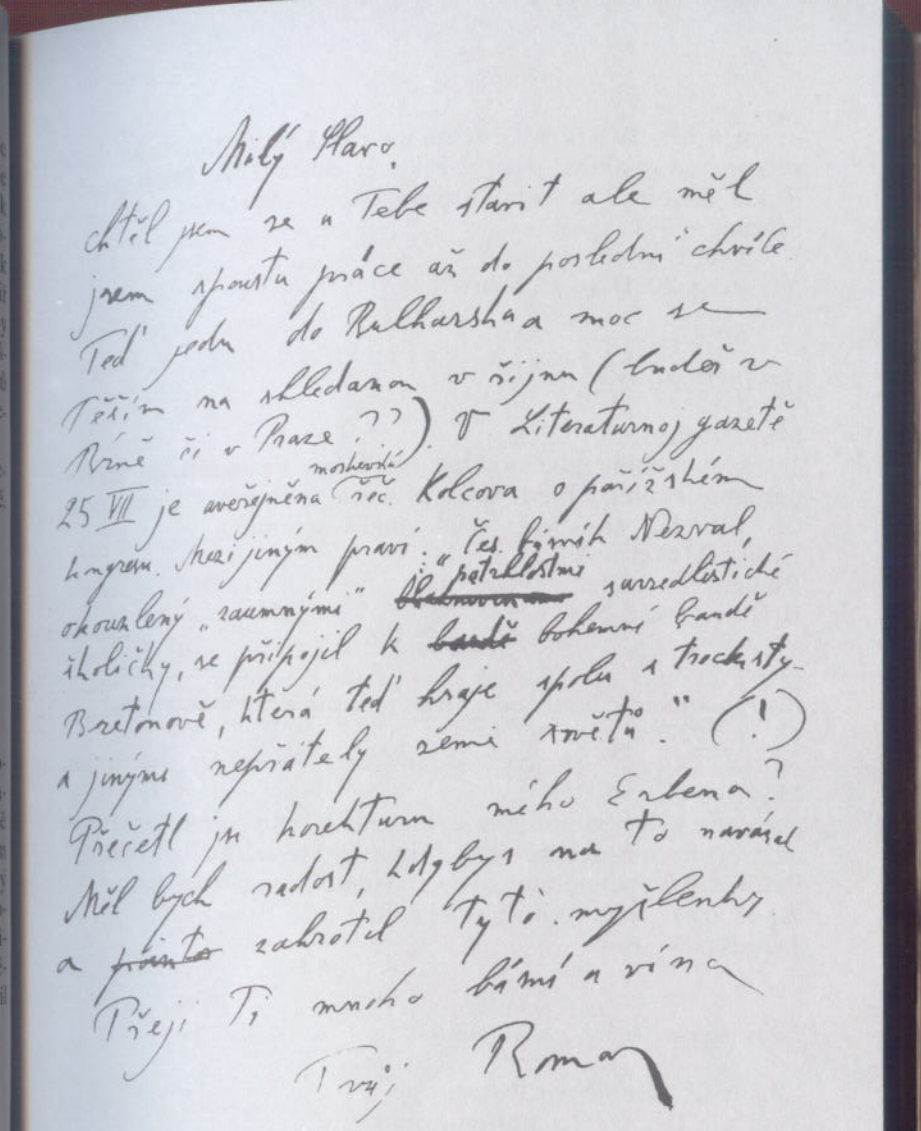
Milý Slavo,
chtěl jsem se u Tebe stavit ale měl
jsem spoustu práce až do poslední chvíle
Teď jedu do Bulharska a moc se
těším na shledanou v říjnu (budeš v
Brně či v Praze??). V Literaturnoj gazetě
25 VII je uveřejněna moskevská řeč Kolcova o pařížském
kongresu. Mezi jiným praví: „Čes. básník Nezval,
okouzlený „zaumnými" potrhlostmi surrealistické
školičky, se připojil k bohemní bandě
Bretonově, která teď hraje spolu s trockisty
a jinými nepřáteli země světa." (!)
Přečetl jsi korekturu mého Erbena?
Měl bych radost, kdybys na to navázal
a zahrotil tyto myšlenky.
Přeji Ti mnoho básní a vína
Tvůj Roman

Roman Jakobson Vítězslavu Nezvalovi

– Vančura[58], Ty a já. Moc se na naše setkání těším. Soňa měla velkou radost, když jsem jí řekl, že dostaneme Tvoji bustu. Řekni Teigemu[59], že jeho brněnská přednáška bude v polovici března.

Tvůj Roman
Brno, 20. II. (rok chybí)

Navštívenka, 1924

Milý Nezvale,
Těšíme se všichni moc na shledání s Tebou v pondělí, my tři podepsaní i Haller. Přijeď jistě a přines svůj článek (7 hod., pondělí, filos. fak. na Smetan. nám., anglic. seminář).
Tvoji J. Mukařovský
Roman
B. Havránek

Korespondenční lístek, nedatováno, poštovní razítko Praha, 17. 11. 1927 expres

Milý Slavo,
potřebuji s Tebou nutně mluviti v několika věcech. Stavím se zítra v sobotu v Metru ve 4 hod., bylo by krásné, kdybys tam byl. Pak Tě zavolám telefonicky po 7[é]. Nemůžeš-li tam býti, nech mi aspoň vzkaz, kde bych Tě mohl najíti.
Tvůj R. Jakobson

Pohlednice, Třebíč, nedatováno

Líbám Tě z Třebíče (u Vaignera)
Tvůj, ale Tebou žel definitivně opuštěný
Roman
Kochám se Vaším rodištěm a těším se na Vás v Brně. Svaťa
Arne Novák
Srdečně B. Havránek, Z. Havránková (další podpisy nečitelné)

HARVARD UNIVERSITY

SLAVIC LANGUAGES AND LITERATURES

BOYLSTON 301
CAMBRIDGE 38, MASSACHUSETTS

31. V. 66

Drahý příteli,
velice mě dojaly i velkolepé verše i to tak Tvoje věnování které mi živě připomnělo naše první setkání před 45 léty. Četli jsme tehdy spolu Tvůj pěkný překlad "Dvanácti", kde jsi nahradil Blokovu diskusi nevěstek rozhovorem malých děvčátek. Ostře jsem vzpomněl také našeho nahodilého setkání na kádeři v dubnu r. 1939.
Mnoho bych dal, abych mohl znovu s Tebou posedět. Znovu mě do Pražský mezinárodní sjezd Slavistů ale stále nemohu zapomnět a odpustit nedůstojné pomluvy a urážky které mě stihly. Nejde mi o to, aby se pomlouvači omluvili, ale o jasné gesto předních kruhů vědeckých neb literárních, s nimiž jsem byl celý život tak těsně spjat. Kdyby snad Svaz spisovatelů anebo nějaký ústav akademický mi projevil náležité přátelské uznání třeba v souvislosti s mými blížícími se sedmdesátinami (11. říjen t.r.), byl by tím přemožen hořký pocit odcizení. A znovu bychom se shledali.
Tvůj starý Roman

Pohlednice, poštovní razítko Sofia, 1927

Milý Slávo,
dohodni se před odjezdem s Fučíkem[60] o Domku v Kolomně[61]. Rozsah Ti sdělí. Nemám tekst. Nezapomeň to ujednat. Pijeme na Tvé zdraví. Ovšem i na Fanínčino. Na shledanou koncem července v Brně.
Tvůj R. Jakobson
Svaťa se těší na shledanou s Vámi oběma.

Roman Jakobson Jaroslavu Seifertovi[62]

Harvard University
Slavic Languages and Literatures
Boyleton 301 Cambridge 38, Massachusetts 31. V. 66

Drahý příteli,
velice mě dojaly i velkolepé verše i to tak Tvoje věnování, které mi živě připomnělo naše první setkání před 45 léty. Četli jsme tehdy spolu Tvůj pěkný překlad „Dvanácti", kde jsi nahradil Blokovu diskusi nevěstek rozhovorem malých dětiček. Ostře jsem vzpomněl také našeho nahodilého setkání na nádraží v dubnu r. 1939[63].
Mnoho bych dal, abych mohl znovu s Tebou posedět. Zvou mě na Pražský mezinárodní sjezd slavistů, ale stále nemohu zapomnět a odpustit nedůstojné pomluvy a urážky, které mě stihly. Nejde mi o to, aby se pomlouvači omluvili, ale o jasné gesto předních kruhů vědeckých neb literárních, s nimiž jsem byl celý život tak těsně spjat. Kdyby snad Svaz spisovatelů aneb nějaký ústav akademický mi projevil náležité přátelské uznání třeba v souvislosti s mými blížícími se sedmdesátinami (11. říjen t. r.), byl by tím přemožen hořký pocit odcizení. A znovu bychom se shledali
Tvůj starý Roman

Pohlednice z 25. srpna 1973, Varšava
(neodesláno poštou, ale zřejmě prostřednictvím některého účastníka varšavského kongresu slavistů):

Jarku,
pozdravuje Tě, pracuje na Tvých verších a přeje Tobě zdraví a zdraví
Tvůj Roman

Telegram dodací č. 000345[64]

12/9 14,10
zczc fcs 250211 936115
cspr co frxx 008
paris 8 22 1415
(poštovní razítko 22. 9. 76)
jaroslav seifert brevnov
uladronky 23
praha

blahopreje
roman

Karel Čapek Romanu Jakobsonovi

Karel Čapek Romanu Jakobsonovi[65]
(adresát přímo neuveden)

Praha, 14. III. 35

Vážený pane profesore,
rozumí se, že nedám zprávu do Lidovek, pokud ten nález nebude zajištěn; ale je to věc takového dosahu, že nebude možno ji reservovat pro Slovo a slovesnost. Naopak bude pro Váš časopis prakticky lépe, když se na ten nález ve vhodnou dobu upozorní dřív. Nebylo by snad záhodno, aby se zajištění toho rukopisu ujalo ministerstvo zahr. věcí? V tom případě by bylo dobře, kdyby tam pan Čyževský oznámil bližší okolnosti. Kdybyste chtěl, mohl bych upozornit Beneše. Ale hlavně: máme zase jednou z čeho mít radost.
Vám upřímně oddaný
Karel Čapek

František Halas Romanu Jakobsonovi[66]
Korespondenční lístek, bez data

Milý R. J.,
Děkuju mockrát za ten separát! Jsem rád, že se Ti verše líbily. Mám na Tebe prosbu: Vl. Holan[67] psal Ti o příspěvek ze života a já se moc přimlouvám abys mu to udělal. Záleží mu hlavně na Tobě! Tak vyhov! Byl bych rád až pojedeš do P. abys napsal. Je toho plno na srdci a touží to po jazyku. Pozdravuj pěkně paní.
Pozdravuje srdečně
F. Halas

Josef Hora Romanu Jakobsonovi[68]
Korespondenční lístek

Praha, 19. VIII. 37
Milý příteli,
dodělávám opravy E. O.[69] a mohl bys tedy v pondělí přijeti, ale možno-li obratem mi napsat, kdy. Mám totiž přes den nutnou redakční práci (dělám i za Závadu, který je na dovolené) a mohl

bych s Tebou probírat překlad buď *dopoledne* do 12 h. nebo ve-*čer po 6. hodině*.
Prosím tedy napiš, abychom se co nejrychleji sešli.
Zdraví
Josef Hora

Možno-li, napiš hned a expres! Adresa: Praha Košíře č. 300

Korespondenční lístek

Praha 4. X. 37
Milý Jakobsone,
tu konečně posílám Cigány[70]. Zavři oči nad některými licencemi, pokud neruší smysl a puškinovský tón, oprav laskavě a sděl mi.
Tvůj Hora

J. B. Kozák Romanu Jakobsonovi[71]
(adresát přímo neuveden)

Praha VII. Zátiší 4.
13. 3. 35

Vážený pane kolego,
sdělil jsem se z nálezu Čiževského úhrnem se 4 členy našeho Circle philosophique, které jsem zavázal mlčením, a se sl. Masarykovou, která avisovala dopis Čiževského panu presidentovi. Dopis jsem odeslal v sobotu. Mohu ručiti za to, že věc nevyjde na veřejnost a že první zpráva o tom bude va Vašem časop. Slovo a slovesnost. Mlčení nemusilo býti úplné; nebezpečí, o němž se zmiňujete, jistě nehrozí. Kladu si však otázku, je-li sdělení o nálezu v dubnovém čísle Sl. a sl. bez nebezpečí. Dokud Čiževskij nemá opisu. Dokončí jej až v létě. Ale to jste Vy a on jistě dobře uvážili.
Zpráva nás všecky plní radostí. Uvažujete již o tom, které společnosti (naše a zahraniční) by se měly spojiti při publikování?
V úctě oddaný
J. B. Kozák

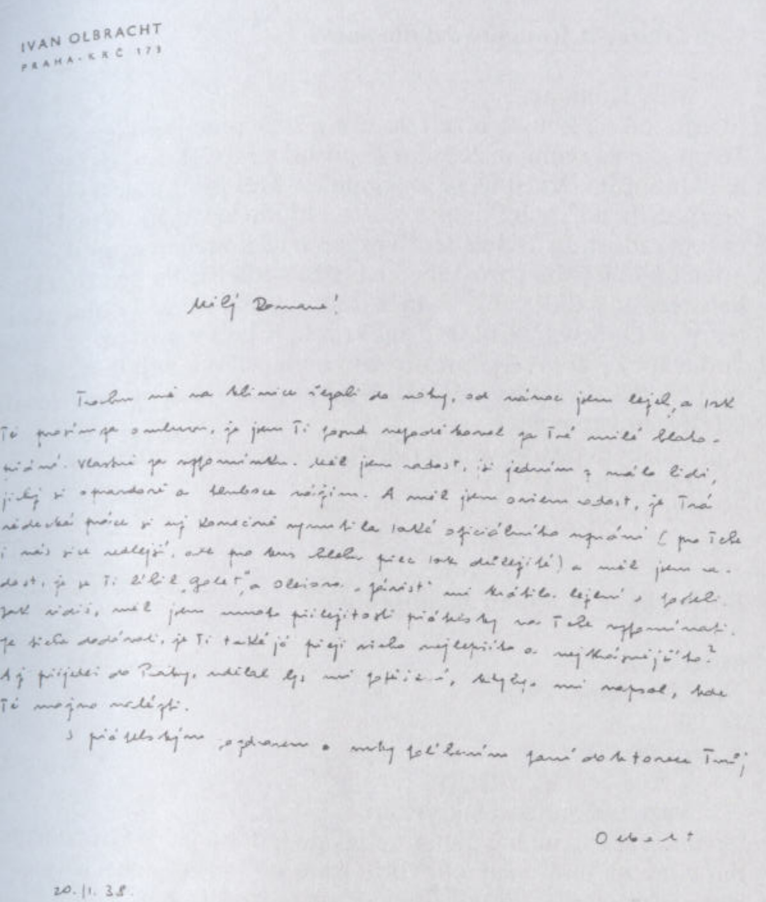
IVAN OLBRACHT
PRAHA-KRČ 173

Milý Romane!

20. 11. 38.

Olbracht

Ivan Olbracht Romanu Jakobsonovi

Ivan Olbracht Romanu Jakobsonovi[72]

Milý Romane,
trochu mě na klinice řezali do nohy, od vánoc jsem ležel, a tak Tě prosím za omluvu, že jsem Ti posud nepoděkoval za Tvé milé blahopřání. Vlastně za vzpomínku. Měl jsem radost, jsi jedním z mála lidí, jichž si opravdově a hluboce vážím. A měl jsem ovšem radost, že Tvá vědecká práce si už konečně vynutila také oficiálního uznání (pro Tebe i nás sice vedlejší, ale pro kus chleba přece tak důležité)[73] a měl jsem radost, že se Ti líbil „Golet“[74], a Olešova „Závist“[75] mi krátila ležení v posteli. Je třeba dodávati, že Ti také já přeji všeho nejlepšího a nejkrásnějšího? Až přijedeš do Prahy, udělal bys mi potěšení, kdybys mi napsal, kde Tě možno nalézti.
S přátelským pozdravem a ruky políbením paní doktorce Tvůj
Olbracht
20. II. 38

Boris Pilňak Romanu Jakobsonovi[76]

Moskva 40.
2-aja Jamskogo Polja
1a, 21
2. prosince 29

Vážený Romane Jakobsone,
nevím, jestli se na mě pamatujete, ale jednou jste s Grozděvem pili u mě na terase čaj a hovořili jsme s Vámi o Čechách – jsem Boris Andrejevič Pilňak. Tenkrát na terase jsme mluvili o překladech do češtiny a vy jste slíbil, že mi napíšete, ale od té doby uplynuly dva roky a když Mohamed nejde k hoře, jde hora k Mohamedovi. Tady v Moskvě se u mě zastavil Vlad. Clementis a dal mi Vaši adresu. Napsal jsem nový velký román, jmenuje se Volha se vlévá do Kaspického moře a je už prodaný do několika evropských jazyků. Mám k Vám prosbu – nemohl byste mi pomoci ten román vydat? Pište na shora uvedenou adresu. A ještě mám k Vám jednu prosbu. Holý rok v češtině jsem dostal od Grozděva – ale existuje česky i kniha o Japonsku Kořeny japonského slunce – byl bych Vám moc vděčný, kdybyste mi mohl poslat alespoň dva exempláře. Prosím – a mohu Vám to oplatit ruskými knihami, které mi označíte.

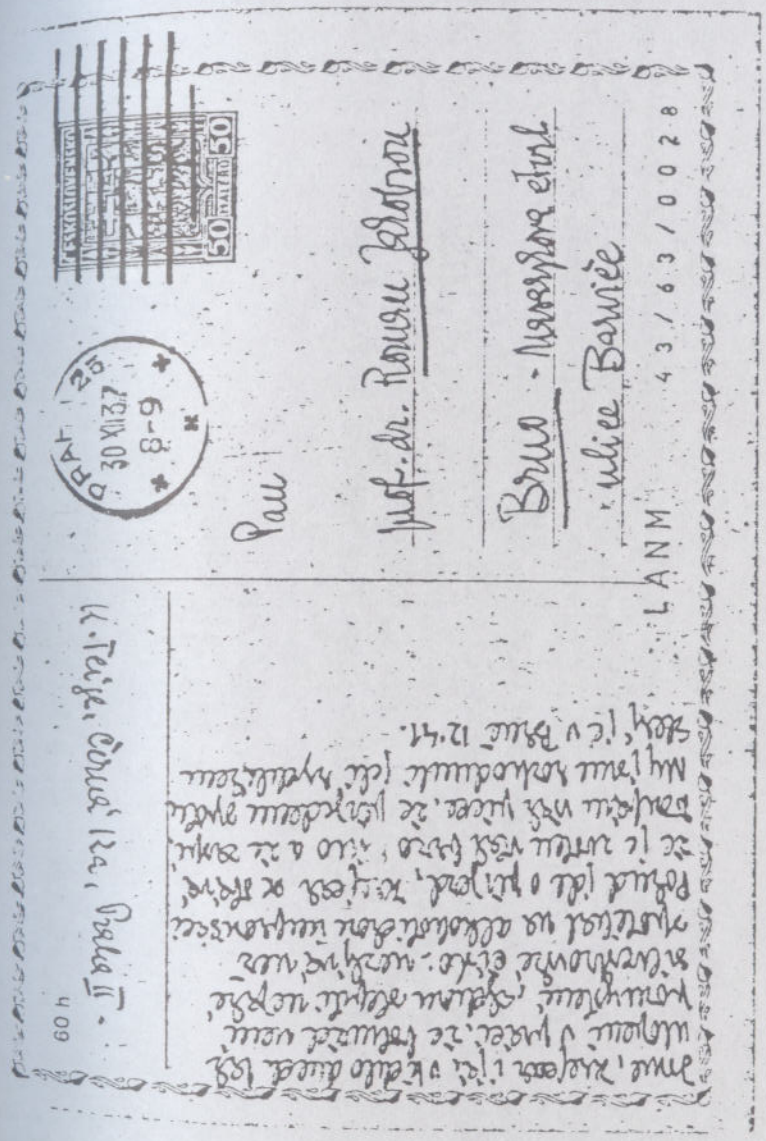

Karel Teige Romanu Jakobsonovi

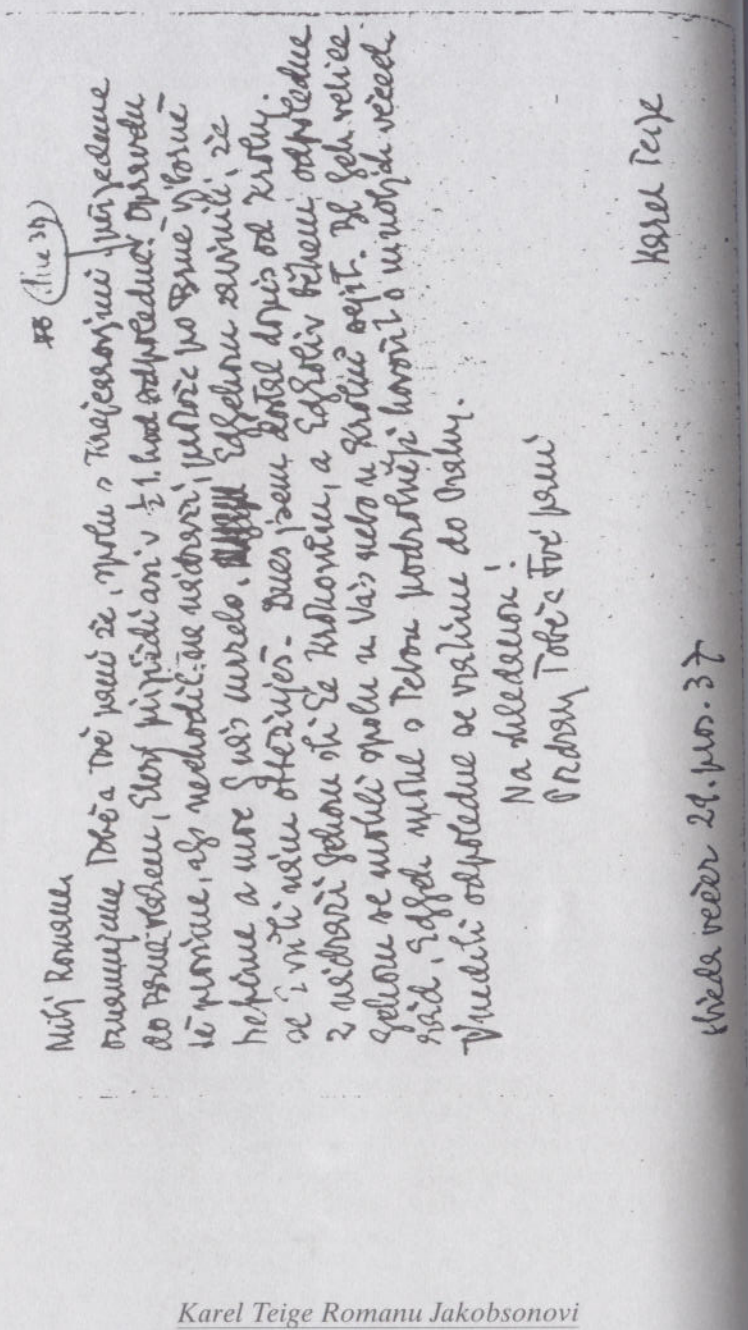

Karel Teige Romanu Jakobsonovi

Napište mi. Jak je to s honorářem za Holý rok a Kořeny? Slíbil jste mi – je to už celá věčnost –, že se na to zeptáte, když jsme pili na terase čaj.

Mějte se dobře

Váš Pilňak

Vladimir Pozner Romanu Jakobsonovi[77]

Milý Romane Jakobsone,

řekněte Viktorovi, že neodpověděl na sto čtyřiačtyřicet (144) dopisů;

řekněte Viktorovi[78], že je zapotřebí zaplatit za jeho pokoj a peníze nejsou;

řekněte Viktorovi, že jeho domácí Emma Velgemosová (?) brzy porodí;

řekněte Viktorovi, že z Berlína do Prahy je to šest hodin jízdy právě tak jako z Prahy do Berlína;

řekněte Viktorovi, že za tohle se dostává po hubě;

řekněte Viktorovi, že mu netisknu ruku a že ho nikdo nepozdravuje;

řekněte Viktorovi, že jste ode mne dostal dopis a já že Vám tisknu ruku a pozdravuju Vás.

Vlad. Pozner

28. X. 22 (?)

P. S. Řekněte Viktorovi, že z Petrohradu přijel Grohmann a že brzy odjede zpátky.

Karel Teige Romanu Jakobsonovi[79]

Korespondenční lístek

Milý Romane,

oznamujeme Tobě a Tvé paní, že spolu s Krejcarovými[80] přijedeme do Brna vlakem, který přijíždí v 1/2 1. hod odpoledne dne 31. Opravdu tě prosím, abys nechodil na nádraží, protože po Brně výborně trefíme a moc by nás mrzelo, kdybychom zavinili, že se kvůli nám obtěžuješ. Dnes jsem dostal dopis od Kršky. Z nádraží bychom šli ke Krškovům, a kdykoliv během odpoledne bychom se mohli spolu u Vás nebo u Kršků sejít. Byl bych velice rád, kdybych mohl s Tebou podrobněji

hovořit o mnohých věcech. V neděli odpoledne se vrátíme do Prahy.
Na shledanou!
Pozdravy Tobě a Tvé paní
Karel Teige
středa večer 21. pros. 37

Korespondenční lístek, bez data

Jsme, Krejcar i já v těchto dnech tak utopeni v práci, že bohužel není pomyšlení, abychom slepili nějaké silvestrovské číslo: nezbývá než spoléhat na alkoholickou improvisaci. Pokud jde o příjezd, Krejcar se obává, že je zvolen vlak brzo ráno a že zaspí. Doufám však přece, že přijedeme spolu. My jsme rozhodnuti jeti rychlíkem který je v Brně 12.41.
K. Teige, Černá 12a, Praha II.

Vladislav Vančura Romanu Jakobsonovi[81]

Vážený pane profesore,
AB Vás před časem požádala o příspěvek do sborníku film. prací dopisem, na kterém jsem byl podepsán. Obávám se, že řečený sborník nevyjde, a prosím Vás, abyste se nedomníval, že mám na věci vinu. Ředitel AB, J. Schmitt, mi slíbil, že bude aspoň honorovat práce, které byly připraveny do tisku. Pošle Vám tedy 300 Kč. Znovu Vás prosím, vážený pane profesore, za prominutí a lituji, že jsem Vás nadarmo obtěžoval.
S výrazem úcty
V. Vančura
Zbraslav 13. IX. 33.

(Adresát přímo neuveden)

Vážený pane profesore,
pokusil jsem se napsat krátkou poznámku o Máchovi a dovoluji si ji přiložit.
S výrazem oddané úcty V. Vančura
Zbraslav 19. dubna 1936.

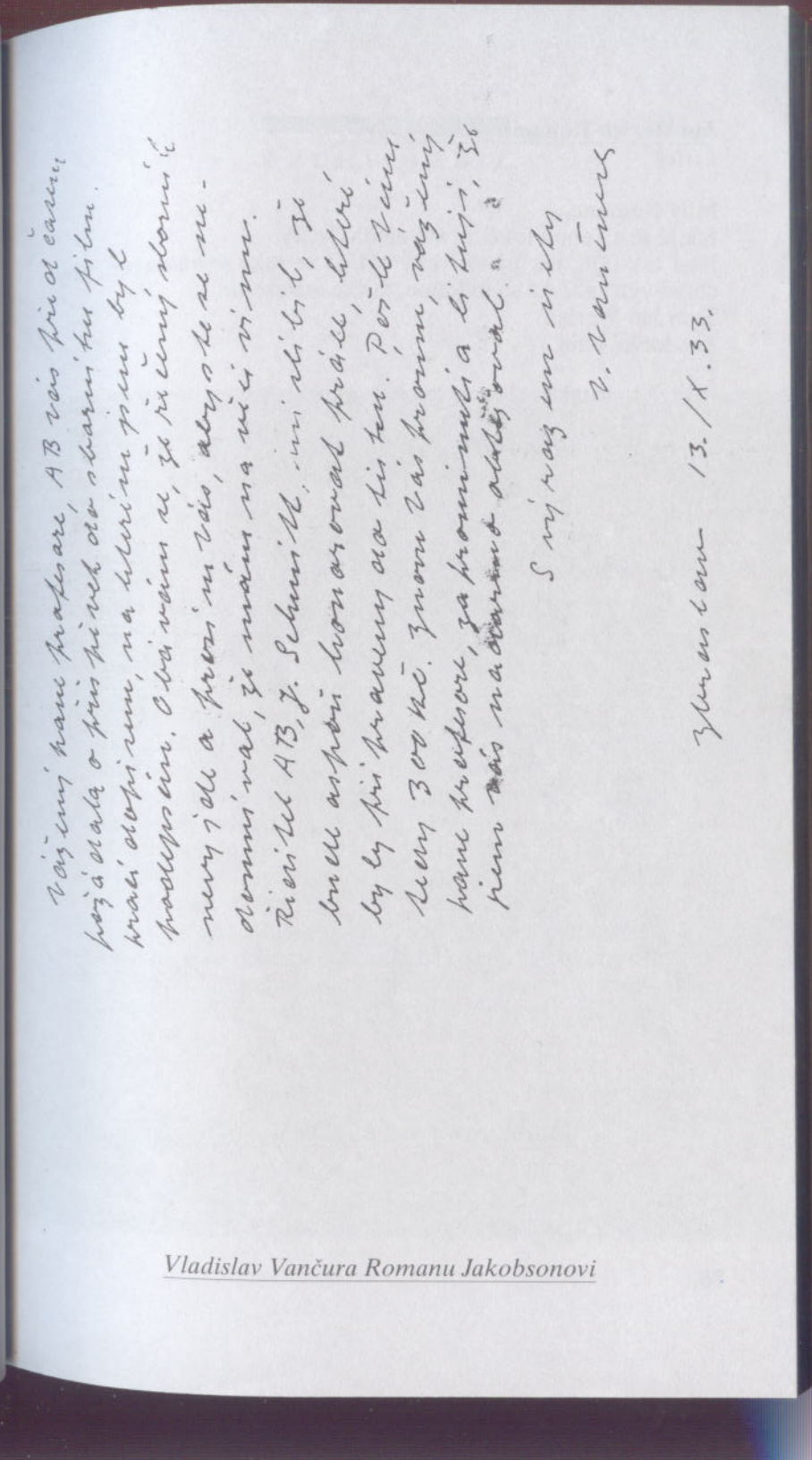

Vladislav Vančura Romanu Jakobsonovi

Jan Werich Romanu Jakobsonovi[82]
Lístek

Milý Romane,
tak já se s Tebou loučím, ale ne na dycky.
Buď tak fajn, jak jsi vždycky byl, já se taky vynasnažím, abychom vytrvali. Až se uvidíme, tak se vožereme.
Tvůj Jan Werich
Pozdravuj paní

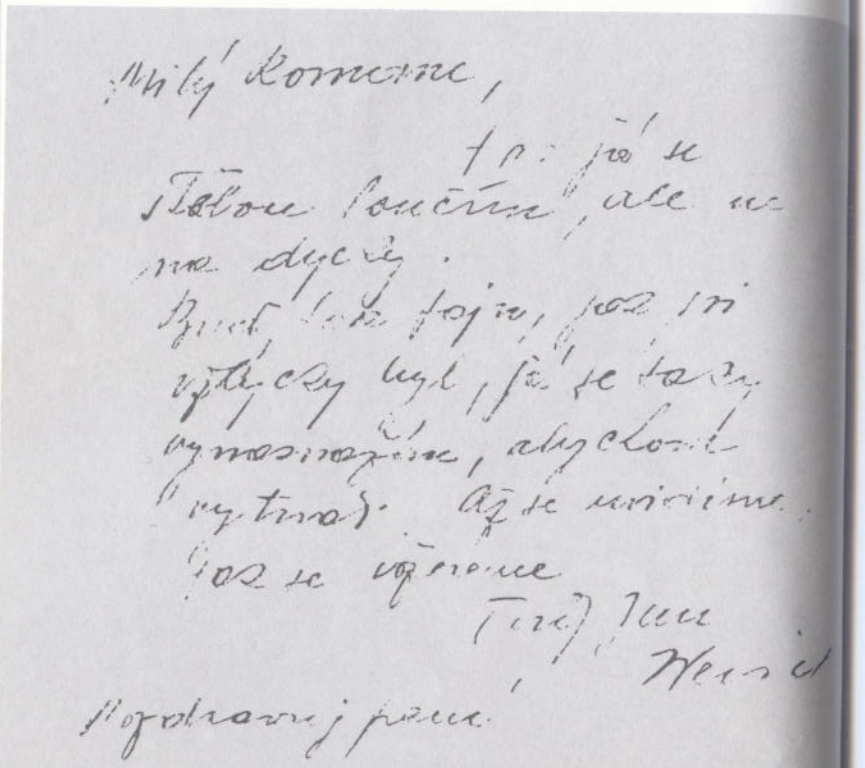

Jan Werich Romanu Jakobsonovi

DRUHÝ ODDÍL

■ Dopisy Romana Jakobsona

Roman Jakobson N. N. Durnovu[1]

Milý Nikolaji Nikolajeviči,
Soňa[2] večer byla u Nad. Filaretovny[3]. Mluvily spolu jen krátce, protože Papouškovi mají teď spoustu svých starostí. Slíbili, že k nám v sobotu zajdou. Pak si promluvíme podrobněji. Vaši jsou zdrávi, čekají na pas. V příslušných institucích pokaždé Jekatěrině Jevgeňjevně[4] odpovídají: „Přijďte zítra apod.," protože doposud není známo, jestli Vaši dostanou pas nebo ne. Naděžda Fil. se bojí, aby, soudě podle současných moskevských nálad, neodmítli. Ale to je jen její obava, prozatím náznaky odmítnutí nebyly. Ekonomická situace Vašich není právě skvělá – nedostatek šatstva, obuvi, peněz. V době, kdy Jek. Jevg. čeká na odjezd, vzala děti ze školy. Vůbec v Moskvě je pořád chmurněji. Jar. Francevič přijel podle slov Nad. Fil. z Moskvy jako chmurný pesimista. Soňa večer dostala dopis od příbuzných – je to velmi pochmurné: někdo umírá, někdo stůně, někoho vyhodili z práce, někoho zatkli. Nikdo nemá peníze a všichni prosí. Nezbývalo, než dát honem něco dohromady a poslat.
Váš dopis se mě velice dotkl. Právě v těchto dnech mi Murko[5] řekl, že všecko závisí na Vondrákovi[6] – jak ten rozhodne – a že on sám (Murko) se toho rozhodnutí obává. Bylo by smutné, kdybyste se v Brně neuchytil.
V Bratislavu se nedá doufat.
Moje rada (jestli mohu radit): tlačte všemožně na brněnské profesory, zvlášť na Vondráka, a pak čekejte na rozhodnutí fakulty.
V případě záporného rozhodnutí okamžitě všecko vyložte Kul-

Milý Nikolaji Nikolajeviči,
v rychlosti sděluji: atašé vyslanectví SCHS[49] Kljujic se informoval na konzulátu. Vízum Vám neposlali. Ale jestliže předložíte členskou legitimaci, vízum dostanete. Telegrafujte do Berlína, aby Vám obratem poslali legitimaci (nebo bezprostředně vízum, jestliže legitimaci nemáte).
Váš
R. Jakobson

Roman Jakobson prof. Václavu Chaloupeckému[50]
Korespondenční lístek

Vážený pane profesore,
jménem redakce Slova a Slovesnosti prosím Vás, abyste mi laskavě poslal stručné résumé přednášky, kterou jste měl v Kroužku, pro uveřejnění v protokolech Kroužku, které se tisknou v Slovu a Slovesnosti. V čísle, které má zrovna vyjít, mají býti protokoly jarních schůzí.
Těším se také na Vaši slíbenou další přednášku.
V upřímné úctě
R. Jakobson
Brno, Barviče 27, 14. října 36

Linguistic Circle of New York
Circle linguistique de New York
66 Fifth Avenue (Seventh Floor)
New York 11, N. Y.

1. listopadu 1945

Vážený a drahý pane profesore,
byl jsem nesmírně dojat, když jste mně koncem roku 1939 nebojácně a s milým věnováním poslal Vaše nádherné, epochální dílo[51]. Tak se mi chtělo o něm napsat širší referát, nebylo však tehdy kam. Ale podařilo se mi přes všechny dobrodružné cesty dodnes zachovat tuto vzácnou knihu, k níž ve svých studiích a přednáškách často se odvolávám. Snad se Vám už dostala do rukou moje knížka „Moudrost starých Čechů", kde znovu říkám, čím je nám Vaše dílo. Snad brzy v Praze vyjde její druhé vydání s mnohými historickými doplňky, které jsem nemohl vložit

do prvního, ryze populárního vydání. Měl jsem příležitost pokračovat v New Yorku v mezinárodním prostředí vědeckém, zejména byzantologickém na studiích o českém a vůbec slovanském středověku a dospěti k některým novým postřehům a závěrům. Doufám, že v dohledné budoucnosti dojde k naší společné badatelské práci na revisi českého raného středověku. Zatím přikládám stručnou zprávu o svých studiích posledních let. Bude mi velkým potěšením, napíšete-li mi o svých pracích. Co je s dílem o Prokopovi? Tolik je historických otázek, které bych s Vámi tak rád prodiskutoval.
V oddané úctě
Roman Jakobson

Příl. 1
Stručná zpráva o mé badatelské práci během r. 1939–1945 (Kodaň – Oslo – Uppsala – New York)

A. NA POLI BOHEMISTIKY

Po souhrnné studii o československém podílu na církevně-slovanské kultuře (Co daly naše země Evropě a lidstvu, I. 1939) pokračoval jsem v bádání o byzantských podnětech a původních složkách v ideologii velkomoravské a o jejím tvůrčím přínosu do kulturního vývoje českého, slovanského a světového. V populární formě výsledky této práce shrnuje jednak stať „The Beginnings of National Self-determination in Europe" v Review of Politics, kniha „Moudrost starých Čechů (odvěké základy národního odboje)", NY 1943, a zvláště její druhá, rozšířená a poznámkami opatřená verse, kterou nyní připravuji k tisku. Vedl jsem za účasti několika odborníků (Grégoira, Honigmana, Vernadského aj.) seminář o neprozkoumaných pramenech k dějinám Velké Moravy, kde byly sneseny nové materiály o říši Samově, o Bílém Chorvatsku, o Pribinovi a Kocelovi, o byzantských pokusech pořečtiti církev moravskou a o jejím mezinárodním pozadí. Dokončil jsem výzkum básnictví velkomoravského – zjištění a metrickou analysi jeho zbytků v legendách Moravskopanonských a Chersonské, v Kijevských Listech, v Sinajských zlomcích, v První legendě svatováclavské, rovněž nový pokus o rekonstrukci a rozbor Konstantinova „Proglasu" a písně „Hospodine". Uveřejnil jsem v Annuaire de L'Institut de Philologie et d'Histoire Orientales et Slaves VIII, 1944 „St. Constantin et la langue syriaque" (nové důkazy, že Konstantin studoval v Chersonesu syrské, nikoli ruské písmo) a „Some

Russian Echoes of Czech Hagiography“: několik ukázek z mého bádání o českém fondu v staroruské literatuře (úryvek z První legendy svatováclavské v ruském Prologu umožňuje přesnou rekonstrukci jejího původního znění; svatoivanská legenda, plod XV. stol., přes Hájka a Bělského pronikla do rus. literatury XVII. stol.; česká hra o Dorotě a Theofilovi-Doufilovi zplodila ruskou lidovou hru o Maximilianovi a Adolfovi). Dalšími, ještě neuveřejněnými částmi této práce jsou rozbor českých složek v nejstarším ruském letopisu (zlomků českého historického díla ze začátku X. stol.) a celkový kulturně-historický přehled českých spisů X.–XI. století dochovaných v pravoslavném písemnictví církevněslovanském: jejich součet je značně širší, než bývá obvykle předpokládáno a umožňuje nám náčrtek nejstarších literárních dějin českých. Připravil jsem k tisku knihu o češtině pražských Židů v XI.–XIII. století: tato práce, jejíž uskutečnění mi umožnily bohaté new-yorské sbírky judaik, ukázala mocný a svérázný kulturní vývoj židovské obce v Přemyslovských Čechách, její českou orientaci politickou a jazykovou, značný význam těchto pramenů pro české kulturní a jazykové dějiny a pro otázky středověké expanse češtiny. Můj slovník bohemik z hebrejských památek XI.–XIII. stol. zahrnuje kolem dvou set slov, pro svůj přesný, ustálený pravopis zajímavých také hláskoslovně. Uveřejnil jsem zatím v časopisu American Hebrew, CL, jen několik předběžných závěrů, odhalujících, jak německožidovští historikové záměrně zkreslovali a zastřeli středověké dějiny českožidovské. K této mé práci se druží také článek o slovanském vlivu na hláskové složení jazyka židovského, napsaný pro Journ. of the Yidd. Scient. Institute. Vydal jsem roku 1942 soukromý tisk „Češství Komenského“ a přichystal rozbor verše, nejčastěji opakovaného v Máchově Máji.

B. NA POLI RUSKÉHO JAZYKA A LITERATURY

Tisknu za spoluredakce H. Grégoira a M. Szeftela rozsáhlý sborník věnovaný Slovu o pluku Igorově (Annuaire VIII), kde podávám kritické vydání Slova s podrobným odůvodněním starších a vlastních korektur, pokus o rekonstrukci původního tekstu, překlad do moderní ruštiny, studii o ztraceném rukopisu Slova a o zásadách jeho vydání, překladu a rekonstrukce, články o vlivu byzantské literatury na Slovo a o Vseslavovi v letopisu, v Slově a v bylině a konečně podrobný důkaz autentičnosti Slova (proti námitkám Mazonovým). Připravuji kritické vydání díla dosud neznámého ze začátku XVII. stol. o mluvené ruštině.

Zhotovil jsem srovnávací studii o vlivu francouzské a ruské revoluce na jazyk (pro Cahiers d'Histoire de la Révolution Française). Pokračuji v srovnávacím rozboru gramatické struktury ruského, francouzského a anglického jména a slovesa a na studii tatarské vrstvy v ruské epické poesii, které jsem započal článkem „Sabaka Kalin car“ v Slavii 1940. Zkoumám stopy styků rusko-indiánských ve folkloru ruském a americkém. Na podnět Institutu pro srovnávací kulturní dějiny v Oslo obírám se kulturními styky seversko-ruskými v středověku. Uveřejnil jsem populární pojednání o ruských lidových pohádkách (Russain Fairy Tales, Pantheon Books 1945) a neznámou báseň Majakovského (Novoselje 1942).

C. NA POLI SROVNÁVACÍ SLOVANSKÉ JAZYKOVĚDY

Připravil jsem pro revui Language studii o slovanském imperativu (ztráta indoevropského imperativu v praslovanštině, vznik nového imperativu a jeho společné vývojové tendence v jednotlivých slovanských jazycích) a pro revui Word Příspěvky k srovnávací metrice slovanské (srovnávací rozbor jihoslovanského deseterce a příbuzných západoslovanských folklorních meter s veršem ruských bylin a odhalení praslovanského společného prototypu všech těchto forem; rekonstrukce jiných praslovanských meter: kratší epický verš, delší a kratší žalozpěvný verš, metra obřadové lyriky, verš mluvní; indoevropské prameny slovanského epického verše). Chystám pro Dictionary of Languages přehlednou stať o slovanských jazycích.

D. NA POLI JAZYKŮ ORIENTÁLNÍCH

Uveřejnil jsem souhrnnou studii o paleosibiřských jazycích v American Anthropologist 1942 a chystám přehledy těchto jazyků pro Dictionary of Languages a pro nové vydání Les langues du monde. Rozborem jejich struktury zjistil jsem jejich pomezní postavení mezi jazyky „turanskými“ a americkými. Připravil jsem monografii o giljackém jazyce pro International Journal of American Linguistics. Pro New York Public Library jsem popsal její rukopisné materiály aleutské a popisuji kamčadalské a eskymácké. Viz můj soupis aleutských fonémat a součet publikací o aleutštině v Bulletin of the New York Public Library 1944. Podal jsem společně s J. Lotzem souhrn metrických zákonů řídících strukturu a soubor folklorních meter mordovských (Acta Institui Hungarici Universitatis Holmiensis 1941).

E. NA POLI OBECNÉHO JAZYKOZPYTU

Vydal jsem v Språkvetenskapliga Sällskapets i Uppsala Förhandlingar 1940–1942 monografii o dětském jazyce, afasii a obecných hláskoslovných zákonech. Nyní shrnuji výsledky svého fonologického a semantického bádání za poslední leta do knihy „Sound and Meaning", která má vyjít v publikacích Linguistic Circle of New York. Její základní novum je soustavné rozložení fonémat na nedělitelné fonologické jednotky („diferenční prvky"), rozbor jejich vztahů v řadě simultánní a posloupné. O tyto poznatky opírám 1) svou analytickou transkripci, 2) třídění fonologických protikladů, důsledně přihlížející k údajům dnešní akustiky, 3) popis a typologii fonologických systémů, a 4) pátrání po obecných zákonech (implikace a inkompatibility) ověřených též výzkumem dětské řeči a jazykových poruch. V Bulletin du Cercle Linguistique de Copenhague V jsem doplnil dalšími postřehy svou studii „Signe Zéro" (Mélanges Bally 1939). Dějinám moderní linguistiky jsem věnoval studie o Fr. Boasovi (Int. Journ. of Am. Ling. X), o F. de Saussurovi (Journal of the Yiddish Scientific Institute XXIV), o spolupráci polských a ruských jazykozpytců (Bulletin of the Polish Institute of Arts and Sciences in America I), o Trubetzkém a Van Wijkovi (Acta Linguistica I).

Říjen 1945
Roman Jakobson
Prof. Masarykovy University
Vis. Prof. of Comparative Linguistics at Columbia University
Prof. de linguistique générale et de philologie tchécoslovaque à l'Ecole Libre des Hautes Etudes
Člen Norské akademie věd

Columbia University
in the City of New York
(New York 27, N. Y.)
Department of East Languages

3. dubna 1947

Vážený a drahý pane kolego,

byl jsem hluboce dojat, když v roce 1940 jsem v Norsku dostal od Vás Vaše nové dílo s věnováním. Krátce potom musil jsem po německé okupaci a po dobrodružné dramatické cestě uchýlit se do

Švédska. Norští přátelé poslali mi Vaši knihu. Je nyní stále při mně a se mnou. Řekl jsem ve své Moudrosti starých Čechů a jinde, že ji považuji za dílo epochální a jejího autora za největšího českého historika naší doby. Napsal jsem Vám dlouhý dopis krátce po osvobození ČSR, později jsem Vám poslal Moudrost starých Čechů a několik separátů, mezi jiným článek o použití prožložní legendy pro rekonstrukci první legendy svatováclavské. Před krátkem jsem se však dověděl z dopisu Vašicova[52], že ani mé psaní jste nedostal, ani mé knihy pro Vás profesor Havránek ještě nevydobyl od konsula Hudce, který je přivezl do Prahy, aby je Havránkovi odevzdal. Byly to bohužel mé poslední exempláře. Moc by mě zajímalo, co těmto pracím, a hlavně Moudrosti, říkáte. Rád bych použil Vašich kritických podnětů pro novou, značně rozšířenou versi Moudrosti, opatřenou kritickými a bibliografickými poznámkami. Vše, co jsem se z pražských novin dověděl o Vaší činnosti, mě naplňuje stále větším obdivem. Nevím však, co vydáváte a chystáte teď. Rád bych věděl, co je s Vaší monografií svatoprokopskou. Vůbec rád bych navázal s Vámi pravidelný pracovní kontakt, když bádáme na polích soumezných.

S velikonočním přáním všeho nejlepšího
v oddané úctě
Váš Roman Jakobson

New York 1. června 1947

Drahý pane kolego,

moc jste mě potěšil i svým upřímným a přátelským dopisem i Vaší živou a zářivou knihou o Karlu IV., kterou zde vřele doporučuji pro anglický překlad. Poznal jsem v ní mnoho nových trefných a plodných postřehů. Druhý exemplář Vaší monografie o pramenech desátého století odevzdávám do Columbijské knihovny a přišel mi velmi vhod, neboť zatím jsem půjčoval studentům a kolegům svůj vlastní exemplář a ten už začal tedy chátrat nebezpečně. Krásným darem byl i Váš ČČH[53]. Jeho bohaté bibliografie jsem pilně použil pro objednávky knih pro naši knihovnu. Je to úžasné, jak pokročilo kupředu studium české středověké kultury, ještě nedávno tak zanedbávané. Váš článek o sv. Václavovi je výtečným doplňkem a ještě více korektivem k slavné studii Pekařově[54]. S nejživějším zájmem jsem četl i Vaše referáty. Měl bych několik kritických poznámek jen k rozbo-

ru knihy Slavíkovy[55], kterou ještě tu ostatně nemám. Z Vaší úvahy vidím, že Slavík stále tápe v jednostranně německém pojetí raného českého středověku. Stále nekriticky podceňuje cyrilometodějskou kulturu, a jeho vynášení slovanského tzv. primitivismu je, dle okřídleného výrazu Turgeněvova, jen „obratnoje obščeje mesto" naivního romantismu. Domnívám se však, že děláte přílišné koncese jeho totálně pochybené koncepci, např. v otázce české a národního uvědomění na úsvitu křesťanství, ačkoliv ve Vaší monografii jste ten problém viděl s nádhernou jasností. Řekl jsem, co o tom soudím, v Moudrosti starých Čechů. (Doufám, že jste ji konečně od Havránka obdržel spolu se studií o českých prvcích v ruské hagiografii.)
Celé mé bádání posledních let mě naprosto posiluje v přesvědčení, že je v sociálním bytu jednotlivých slovanských národů raného středověku, zejména v sociálním bytu českém, a rovněž v jiných úsecích kultury těchto národů nesmírně více starobylého praslovanského dědictví, než to hyperkriticismus uznává. A staročeské sociální pojmy a termíny (např. pán) jsou v praslovanštině hluboce zakotveny. Docházím k stejnému závěru např. v takových otázkách jako staroruská mythologie anebo básnická forma slovanského eposu. Romantikové právem tu cítí odvěké dědictví, jenomže nebyli s to to dokázat vědecky, neboť tehdy scházela znalost fakt a method. Lituji, že nejsme teď v ústním styku. Věru byla by to plodná spolupráce. Knihu „Na úsvitu křesťanstva" mám za jeden z nejkrásnějších a nejzdařilejších příspěvků k poznání slovanského dávnověku.
Se vzrušením jsem četl ve Vašem dopisu ostré a plastické poznámky o otázkách přítomných. Já však trvám na stanovisku, které jsem před pěti lety formuloval, doufám s dostatečnou zřetelností, v Moudrosti starých Čechů.
Poněkud mě zaráží, že není ani zmínka o Moudrosti v bohaté bibliografii ČČH a o mých zdejších anglických příspěvcích bohemistických a o Masarykově stolici čsl. studií na Columbijské universitě v Přehledu Odložilíkově[56]. Zatím tato stolice a celý slovanský department na Columbii se rychle vyvíjí. A abych neohrozil tento vývoj, právě jsem se rozhodl setrvati na Columbii aspoň pro nejbližší budoucnost, přes to že lákavá nabídka mě naléhavě zvala na Harvardskou stolici slovanských jazyků a literatur, která zůstala neobsazená po smrti Crossově. Měl jsem tam zařídit a vést rozsáhlý slovanský department.
Před týdnem jsem tu měl veřejnou přednášku „Nové práce o slovanských starožitnostech", věnovanou hlavně publikacím Va-

šim, Vašicovým atd. Několik hodin před přednáškou jsem náhodou dostal a letmo prohlédl 1. díl nového spisu Urbánkova. V této knize je mnoho vadného. A až ji přečtu důkladně, rád bych o ní napsal. Snad do American Slavonic and East European Review: tento časopis je nyní pozměněn a rozšířen. Jsem v redakčním kruhu hlavně pro věci bohemistické, a Columbijský profesor ruské literatury, E. Simmons, je hlavním redaktorem. Přijede v polovici června do Prahy a musíte ho poznat. Je to znamenitý organizátor slavistiky v Americe. Poví Vám o nás víc.
Až uvidíte Vašicu, pozdravujte ho a zeptejte se ho laskavě, zda dostal mé psaní a zda mi může poslat fotokopii anebo opis své úvahy o Konstantinově Proglasu, kterou nutně potřebuji pro mou chystanou monografii o velkomoravském básnictví.
S upřímným přáním krásných prázdnin a co nejrychlejšího dokončení a uveřejnění Vašich závažných rozprav o Břetislavovi a Sv. Prokopovi
oddaně Váš
Roman Jakobson

New York, 5. května 1948

Vážený a drahý pane kolego,
srdečně Vám děkuji za Vaši skvělou knihu o prvním období Karlovy university (Karlova universita v Praze, její založení, vývoj a ráz v 14. století. Praha, Orbis 1948 – pozn. ed.). Přišla jako na objednanou, neboť v New York Public Library je zrovna jubilejní výstava Karlovy university a byl jsem požádán o půjčení knih z dějin Karlovy university, které budou tam vystaveny. Poslal jsem Vám naše kriticky komentované vydání Slova o pluku Igorově. Další svazek věnovaný staroruské epické tradici vyjde na podzim a mám tam rozsáhlý pokus o zjištění a rekonstrukci ruského ústního eposu XI. stol. Připravuji pro tisk ještě několik částečně rusistických, částečně obecně linguistických publikací. Rád bych dokončil také své studie o středověkém českém básnictví v jazyce staroslověnském a českém a o poměru československé lidové poesie v ústní tradici ostatních slov. národů. Ale dokončení těchto prací záleží na Mukařovském, kterého jsem před odjezdem z Prahy v r. 1939 požádal, aby je uschoval a který mi je ještě, bohužel, nevrátil. Doufám však, že konečně své materiály dostanu a budu pak s to splatit svůj dluh české mediaevalistice. Napište mi laskavě, zda Vám Hav-

Dost už neorganizované básnické práce, básnického živnostnictví. Věda o poetické formě musí kráčet ruku v ruce s básnictvím. Dost žrecovského tajnůstkářství, delfických věšteb. Cesty básníka mají být uvědomělé, a jeho intuice pouze získá, opře-li se o železobetonový základ vědecké analýzy. Naopak kontakt s novým uměním oplodňuje vědu; je nenormální stav, vzniknuvší během 19. století, že věda přistupuje k literárnímu proudu, až když se změní v archeologickou zkamenělinu. V Rusku nová literatura a mladá věda o literatuře (skupina OPOJAZ) jdou namnoze bok po boku.

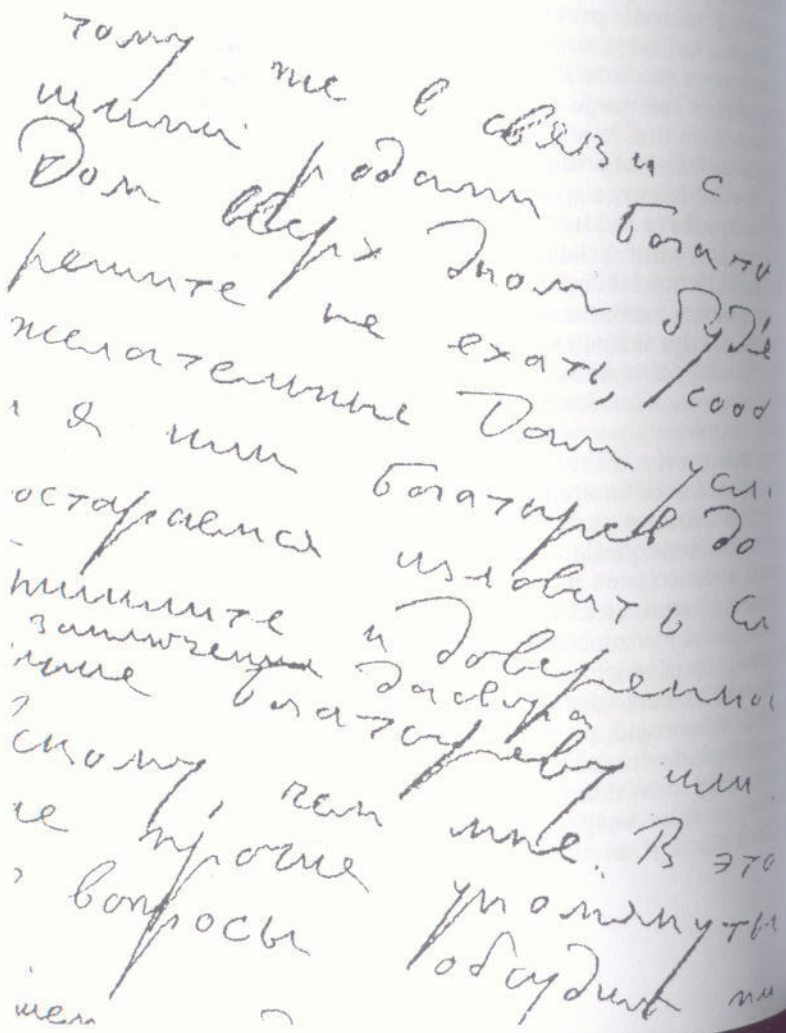

Dopis Romana Jakobsona Jiřímu Voskovcovi a Janu Werichovi o noetice a semantice švandy[2]

...pojem sranda, který jsme se snažili obhájit... (V + W)

Přátelé, byl jsem požádán o příspěvek k Vašemu desítiletému jubileu. V letošním školském roce je však tolik práce se stoletými výročími – Máchovým a Puškinovým, že byste možná příliš dlouho stáli ve frontě. Proto zatím stručně v nevázaném dopisu nastíním ty myšlenky o psině, Vaší hlavní kulturně-historické zásluze, o níž bych jednou rád napsal vážné pojednání. Opakuji: čelná zásluha! Mám sice rád Vaši společenskou satiru a mnohotvárnou literární parodii, ale největší novum, nejpůvodnější a nejčasovější přínos je trvám „bezpředmětná, čirá komika... schopná uvést diváka do nejkouzelnějšího světa absurdnosti".

Věc stojí za vážný výzkum. Byl by zvláště včasný v době bujného rozkvětu všemožných autarkií, navzájem neprodyšně isolovaných: vážným úvahám prý nic není do smíchu a směšného a humor se nesmí obírat předměty vážnými a úctyhodnými. Tatam je doba romantismu, který vášnivě stíral hranici mezi tragickým a komickým. Tytam jsou liberální časy krásného Mastičkáře, kdy *velikonoční* hra se záviděníhodnou samozřejmostí i drastickou parodií na vzkříšení:

Awech! auwech! awech! ach!...

Poslední dvojverší přímo paroduje modlitební: „Chvála Tobě, Bože, z toho, Ježe činíš divóv mnoho." – Tehdy se fraška nepovažovala za blasfemii stejně jako v ruském lidu mírně spolužijí bohatýrské byliny a štiplavé parodie těchto bylin („nebylicy").

Zde mi však nejde o censorský dnešek, zakazující zásah frašky do bohatýrů nebo do Labyrintu světa. Mám spíš na mysli dnešek akademický, jehož nezájem o švandu se mi zdá přemrštěný. Literární dějezpyt zaznamenává sice, koho a co tepe satira slavného básníka X, ale technika komična bývá zřídka zkoumána. Ale neběží mi o literární vědu. Jediným úkolem těchto řádek (vedle srdečného blahopřání k desítiletí Vaší málem nepřetržité nespoutanosti) je upozornění na význam Vaší produkce pro pomezní problémy noetiky a linguistiky.

Jste příliš *au courant*, abych Vám musil připomínat, že moderní filosofie (fenomenologie, logistika atd.) postupně zkoumá ruku v ruce s obecným jazykozpytem poměr znaků, zejména znaků jazykových, k říši předmětové a že je to jeden z nejobtíž-

nějších, nejzávratnějších a nejodpovědnějších duchovědných problémů naší doby.

Bádání posledních let zvláště upozornilo na závažný rozdíl dvou jazykových funkcí: s jedné strany řeč vypovídací, směřující k úplnosti, ucelenosti a co největší nezávislosti na mimojazykovém kontekstu, s druhé strany řeč pouze doplňující tento kontekst, stále odkazující k situaci a mimo tuto situaci nesrozumitelná. Každá konkretní promluva osciluje mezi těmito dvěma extremními body. Prvky, plnící obě tyto funkce, se navzájem prolínají. Je nutné je vymezit, a nanejvýš důležitým experimentem by bylo vypnout naši řeč ze situace. Jako bylo zajímavým úkolem pro geometrii Lobačevského zkonstruovat model takového prostoru, pro nějž neplatí Euklidův postulát o rovnoběžkách, stejně potřebuje dnešní významoslovné badání model dialogu, odmyšleného jeho účastníky od situace.

Vyhověli jste bezděky této naléhavé poptávce dnešní jazykovědy. Osoby, které představujete, jdou, jak jste výborně podotkli, „za každých okolností vedle“: „jsou zaměstnáním neutrálové, protože příslušnost k některé z válčících stran by rušila jejich clownskou svobodu, jež jim dovoluje plynouti po celý večer jejich vlastním světem absurdních fikcí a dalekosáhlých nedorozumění. Potýkají se do té míry se skutečností, jež je jim věcí nepochopitelnou, jsou tak metafysicky blbí atd... Nemohou být jeden bez druhého, protože se neustále hádají o metody, jak vyzrát na zlou skutečnost a její úklady; shodnou se jen tehdy, ocitnou-li se oba v naprostém omylu...“

Je zapotřebí lepšího dokladu pro ilustraci Bühlerových thesí o zájmenu jako slovu ryze situačním, ukazovacím (Zeigwort), než dialog z Vest pocket revue?

HOUSKA (blaesovaně): Poslouchal, Áčku, já byl onehdá v klubu a mluvil jsem tam s tím dlouhým doktorem, ví? A von mi povídal, že prej von měl v Ritzu na Zbraslavi ňákej škandál. Tak se ho jdu na to zeptat.
RUKA: No tak šel, šel, já ho nebudu zdržovat.
HOUSKA: No jak to, Áčku, von mi nerozumí, teď jsem tu, tak von mi to musí říct.
RUKA: Poslouchal, Bobiku, von je divnej, jak mu to může říct, když tu nikde není.
HOUSKA: Kdo?
RUKA: No von!
HOUSKA: Ale já tu přece jsem, Áčku!
RUKA: Tak to von měl ten škandál, Bobiku! Tak povídal!

HOUSKA: Ale ne, Áčku! Netahal do toho mne, vo kom vlastně mluví? Vo něm anebo vo něm?
RUKA: Prominul, Bobiku, kdybych mluvil vo něm, tak řeknu von, no? A když mluvím vo něm jako že mluvím, tak řeknu von, no!
HOUSKA: Áčku, teď mi do toho natahal aspoň šest lidí a zatím je v tom jen a jen von.

Mstí se tu pokus odmyslit osobní zájmeno v jeho různých funkcích od situace. Ještě poučnější je motanice kolem slova „ono“ v Robinu Zbojníku, kde se úloha fiktivního podmětu bezpodmětné věty zaměňuje s úlohou ukazovací:

ROURA: ...pak se někam jde a neví se. Vono se neví. Vono se přijde, vono se tady je a vono se neví. Vono je blbé!
TROUBA: Vono drželo hubu a rozkládalo postel, slyšelo?
ROURA: Komu nadávalo? Vono má nejmíň co mluvit!
TROUBA: Kdo?
ROURA: Vono.
TROUBA: A kde je to?
ROURA: Který?
TROUBA: To, co nadávalo?
ROURA: Vono nadávalo!
TROUBA: Tak vono mi říká vono! Tak si dalo pozor, jo?

Klasický dialog „Naše řeč“, složený převážně z kanonických situačních prvků a tvořící bezpředmětnou náhražku řeči vypovídací:

PRACH: A to je nejlépe, člověk se má hned anebo takhle...
POPEL: ...ano, správně...
PRACH: ...a vůbec!
POPEL: ...ano...
PRACH: ...a potom, víte? A potom...
POPEL: ...ano, a proč ne?
PRACH: ...to jste správně řekl!
POPEL: ...To jsem rád, že jste taky z Prahy, alespoň si máme o čem povídat!
POPEL: Já byl tuhle i tady a tadyhle, všelijak...
PRACH: ...já byl na těchtýž místech!
POPEL: Tak to račte znát!

Taková kvasi-vypovídající řeč vyvrcholuje v parodickém popěvku:

Copak je to požadavek nadlidský
být občas logický, když už ne dycky?
Vemte to, dejte tam
vedle toho toto
umístíme tamhleto tam.

Přece se jen jedná jenom o jedno,
jednak je-li jedno, že je to jedno,
je-li ti jedno,
či jedno je-li to,
je to jenom jedno, je-li to.

Stejně výmluvně vyniká nerozlučná souvislost elyptického rázu řeči s jejím situačním zapětím:

POSITIV: Levá – levá – levá –...
NEGATIV: Co levá?
POSITIV: Co? Noha!
NEGATIV: Tak to řekněte! Slyším levá, pomyslím si třeba levá ruka...
NEGATIV: No, prosím. A pak ho máme dohonit!
POSITIV: Koho? Mluvte drobet jasněji, ano?
NEGATIV: Ale ano, milerád!
POSITIV: Tak koho?
NEGATIV: Ale ten vlak!
POSITIV: Vlaky máme různé, prosím.

Solipsista, pro něhož řeč okolí se nezbytně tříští na nesouvislé repliky, neviní však z antisociálního zaměření sebe, nýbrž právě toto okolí:

POSITIV: Tak ten pán si dokonce myslí, že mluví jasně. Slyšel jste to?
NEGATIV: Jasně.
POSITIV: Vono se vůbec dneska mluví strašně.
NEGATIV: Pokračujte!
POSITIV: A to je jenom lenost. Takový dotyčný je líný říct, co si myslí.
NEGATIV: Von leckdo, když něco řekne, tak ví, co chce. Ale jak to mám vědět já?

Neodlučnou závislost jednotlivých významů gramatických forem na kontekstu výstižně ilustrují hojná qui pro quo:

POSITIV: No a co by bylo?
NEGATIV: Co by bylo? Mávnu levou rukou a rázem máme čtyři sirotky.
POSITIV: Jaké sirotky?
NEGATIV: Ubohé!
POSITIV: A čí pak sirotky?
NEGATIV: Toho stařečka!
POSITIV: Jakého stařečka?
NEGATIV: No, toho stařečka, co šel náhodou okolo a co jsem ho zasáhnul, když jsem mávnul levou rukou.
POSITIV: A ublížil jste mu?

NEGATIV: Ne, zabil jsem ho.
POSITIV: A proč jste to udělal?
NEGATIV: No, povídám, nešťastnou náhodou, jak jsem mávnul rukou při té rychlosti, božínku!
POSITIV: Tak proč pořád máváte levou rukou?
NEGATIV: Když vám povídám, že pořád nemávám levou rukou.
POSITIV: Tak jak se to mohlo stát?
NEGATIV: Dávám příklad, Kriste pane, dávám příklad!

Já zde jen upozorňuji na vděčný materiál, volající po prohloubení a soustavném významoslovném rozboru –... Leč prosím uchylme se ke konkretním případům. Vemte dědečka...

TROUBA: Vašeho dědečka?
ROURA: Nikoli, dědečka ad adsurdum, dědečka an sich...
TROUBA: Nikoli, dědečka ad absurdum, dědečka nitatis, tedy Vousaté něco.
ROURA: Správně. Nechte toto Vousaté něco spadnouti se schodů.

Kdo by odhalil s větší pedagogickou názorností rozpor mezi přirozeným sklonem posluchače zařaditi vztažné jméno do konkretní situace a mezi proměnou takového slova v označení obecného pojmu, než to dělá Trouba? Jiná obměna Trouby klopýtá o neshodu emotiv a přímých významů slovních: „Prokristapána! – Co je pro Krista Pána? – Já myslil, že vy máte něco pro Krista Pána!“ (Sever proti jihu.)

Můj dopis hrozí přerůsti v úvod do werichozpytu, proto přestávám na zmínce o Vest pocket revui, prababičce dnešní „hlíny“, nevyčerpatelné zásobárně příkladů příručkově výmluvných na všechny otázky významosloví. Soumeznost znaků není vždy soumezností označených věcí: „Ano N-III-529. A povážil, onehdy čtu v žurnálu, že v Golčově Jeníkově ukradli vůz N-III-530. O jedno číslo se ten zloděj splést, neměli jsme vozu více!“ Kriterium pravdy se vztahuje jenom na tvrzení, otázka je útvar sui generis: „Lhal jste mi i tehdy, když jste se mně ptal: Peťuro, byl jsi v lese? – Ano, i tehdy jsem lhal, neboť ty's v tom lese nebyl!“ Jsme tu u problematiky Brentanovy a rovněž k odvěké spletité otázce „záporného objektu“, kterou pronikavý Brentano považoval za nesmírně důležitou pro logiku a pro porozumění jazyku, je tu skvělý příspěvek:

HOUSKA: No Škoda-Sentinel. Ví, zná tu haubnu, niklovou, šestimetrovou?
RUKA: No jo, to je můj sen!

HOUSKA: No tak vidí, takovou haubnu vůbec nemám! Ale za to ty výfukové trouby, ví, těch šest výfukových trub pěkně pod sebou...
RUKA: No jo, ty znám!
HOUSKA: Tak ty taky nemám!

Ovšem není přímým určením švandy sloužiti za pokusné králíky semasiologům a semiologům (sematologům), nýbrž ona je pro posluchače (jako ostatně poesie vůbec, jenže švanda s větší odvahou a vtíravostí) účinným mementem, odhalujícím osobitost a svébytnost jazyka, ba světa znaků vůbec, a jeho složitý, mnohoznačný poměr ke světu věcí. Švanda ruší automatismus zvyku a učí nás nově hmatati, chápati a hodnotiti věc a znak, a v tom je vysoké kulturní poslání „srandy neboli bezpředmětné komiky".

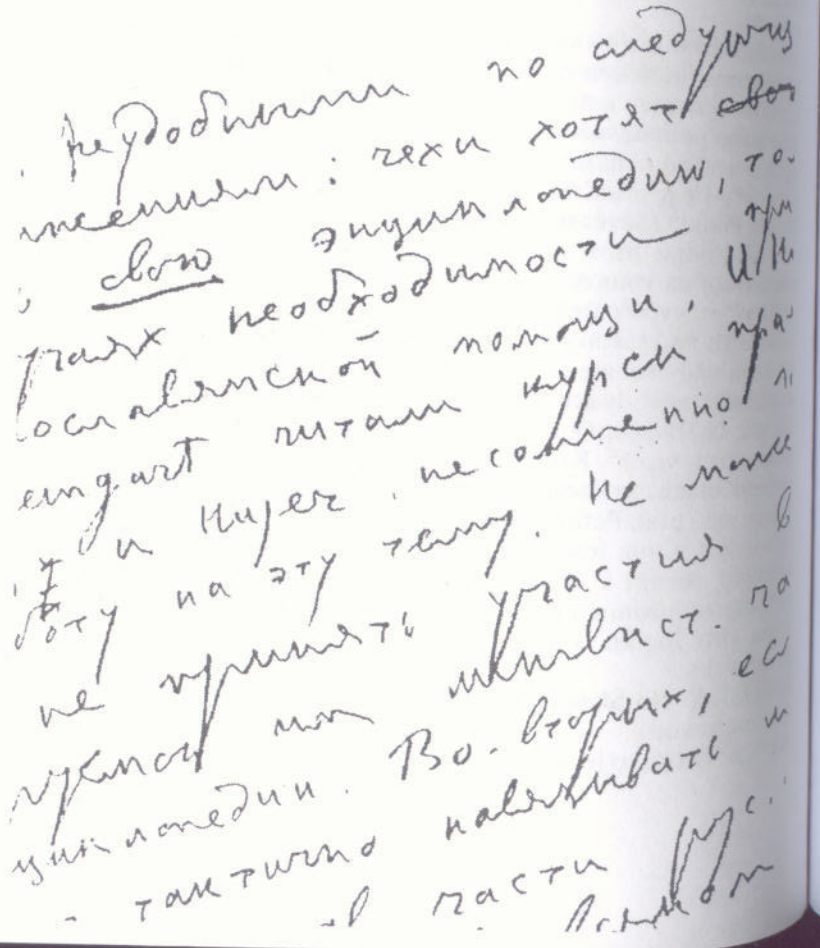

ROMAN JAKOBSON[3]

O překladu veršů

Zjišťujeme-li rytmickou stavbu nějakého básnického díla, musíme především stanovit, které jazykové prvky jsou tu činiteli rytmotvornými. Rytmotvornými činiteli jsou ty prvky jazykové, které vyplňují jistou *rytmickou tendenci.* Různé prvky anebo stejné prvky, ale v různých částech verše, projevují rytmickou tendenci v nestejné míře, čímž je dána *hierarchie* tendencí – jev pro chápání zvláštnosti rytmické struktury podstatně důležitý. Vrcholným bodem rytmické tendence je *rytmická konstanta.* Vedle činitelů rytmotvorných rozeznáváme v rytmické stavbě *prvky autonomní,* které netvoří rytmický impuls, ale odstiňují, obohacují, osobitě zabarvují rytmus.

Pokusme se o stručnou charakteristiku konkrétního veršového typu podle těchto zásad. Rozebereme třeba ruský čtyřstopý jamb. *Konstanty* jeho jsou: osmá slabika verše je přízvučná; po ní není přízvučné slabiky; každá lichá slabika verše je slabší než následující slabika, která náleží témuž slovnímu celku. (Jinak řečeno: lichá slabika může být přízvučná jen tehdy, je-li to jednoslabičné slovo po pauze.) *Rytmická tendence:* přízvučnost sudých slabik, předcházejících slabiku osmou. V ruském čtyřstopém jambu 19. století tvoří tendence sudých slabik k přízvučnosti tuto stoupavou řadu: 6., 2., 4. (8.). *Autonomním prvkem* jsou v ruském čtyřstopém jambu mezislovní předěly.

Hluboce odlišná je stavba jambu českého. To platí o obou variantách českého jambu – o jambu romantickém i o druhém variantu, který můžeme nazvat jambem realistickým. První je reprezentován Máchou a Erbenem, kdežto typickým zástupcem druhého je Machar a vykladatelem J. Král.

Konstanty tohoto čtyřstopého realistického jambu, „trocheje s přerážkou" podle definice Královy: verš obsahuje 8 až 9 slabik, devátá je nepřízvučná, liché slabiky jsou slabší než následující sudé. *Tendence:* přízvučnost sudých slabik, resp. mezislovní předěly před sudými slabikami. Tendence přízvukovati 2. a 6. slabiky je silnější než tendence přízvukovati 4. a 8. slabiky. Tedy mají zde poloverší ráz klesavý, kdežto v ruském čtyřstopém jambu 19. stol. jsou, jak jsme už poznamenali, poloverší stoupavá. *Autonomním prvkem* je v českém přízvučném verši samohlásková kvantita.